A Study on the Importance of Gunotsav in Schools with Special Reference to Golakganj Education Block

Department of Education
Chilarai College, Golakganj

Submitted by :-

CHAYANIKA PAUL
Roll No.- UA-201-164-0028
Regd. No:- 20033686 of 2020-21
Deptt. of Education
Chilarai College, Golakganj

Guide by :-

TARANI KANTA BISWAS
Head of the Department
Department of Education
Chilarai College, Golakganj

TOPIC:-

A study on the importance of Gunotsav in Schools with Special Reference to Golakganj Education Block.

To,

The Department of Education,
Chilarai College,Golakganj

31/05/23

Guide by:- 25/5/23

Tarani Kanta Biswas
Head of the Department,
Department of Education,
Chilarai College ,Golakganj

Submitted by:-

CHAYANIKA PAUL
Roll:- UA-201-164-0028
Regd. No:- 20033686 of 2020-21
Deptt. Of Education,
Chilarai College, Golakganj

CERTIFICATE

This is to certified that Chayanika Paul a student of cation Department of Chilarai College , Golakganj has cessfully completed the project on a study on the portance of Gunatsav in schools with special reference to akganj Block.

It is further certified that the dissertation purely the ject work of Chayanika Paul.

I wish every success

ayanika Paul

te :- 25/05/23

Supervisor 25/5/23
Head of the Department
Department of education
Chilarai College , Golakganj

ACKNOWLEDGEMENT

It's indeed a privilege to acknowledge the help and advice received from many persons and institution in undertaking this research work. In this respect, I am highly indebted to my esteemed teacher and supervisor Shri Tarani Kanta Biswas, HOD(Education),Chilarai College, whose ceaseless guidance, encouragement have led me to perform this project. Submission of this project could only be possible for the painstaking help provided by him during the period despite his busy reschedule. No amount of works would be able to express my gratitude to him.

Chayanika Paul
Student of 6th Semester,
Department of Education
Chilarai College, Golakganj

CONTENTS

	contents	page NO
chapter-1	Introduction	1-13
	1.0 Introduction	1-2
	1.01 Need and importance of study	3-4
	1.02 Description of the study area	5-7
	1.03 objectives of the study	8-9
	1.04 The Hypothesis	10-11
	1.05 Delimtion of the study	12-13
chapter-2	Review of related literature	14-20
	2.0 Meaning of the review of related literature	14-15
	2.01 Importance of review of related literature	16-17
	2.02 objectives of Review of related literature	18
	2.03 Review of related literature of analysis of the previous Research	19-20
chapter-3	Methodology	21-28
	3.0 Introduction	21-22
	3.01 Tools use for collection of data	23-24
	3.02 Sources of Data	25-28
chapter-4	Analysis and Interpretation of data	29-45
chapter-5	Findings, Suggestion and conclusion	46-49
	Bibligraphy	50
	Appendix-A	51
	Appendix-B	52
	Appendix-C	53
	Appendix-D	54-56

CHAPTER NO: 1

1.0 আৰম্ভণি (Introduction)

গুণোৎসৱ হৈছে এক গুণগত উন্নয়ন কাৰ্যসূচী যত বাহ্যিক মূল্যায়নকাৰীসকলে (EE) শিক্ষাৰ্থীসকলৰ বাহ্যিক মূল্যায়ন পৰিচালনাৰ বাবে বিদ্যালয়ত নিযুক্ত কৰা হয়। দেশৰ প্ৰথমে গুজৰাটত 2001 চনত গুণোৎসৱৰ প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল। পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত 2017 চনত অসম চৰকাৰৰ কৰ্তৃত্বত অসমত গৃহীত হয়। গুণোৎসৱ হৈছে এক শিক্ষামূলক উদ্যোগ যত ব্যক্তিগত শিক্ষাৰ মূল্যায়ন শিক্ষাত এটি আৱশ্যক উপাদান বুলি বিশ্বাস কৰে আৰু চৰকাৰী স্কুলৰ শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মান সম্পন্ন শিক্ষা নিশ্চিত কৰে। আনপিনে শিক্ষা সম্প্ৰদায়ৰ মাজত মানৰ সচেতনতা বৃদ্ধিৰ বাবে গুণোৎসৱৰ বিভিন্ন গুণগত মানদণ্ডক কাৰ্যসূচীৰ প্ৰয়োজন।

Right to Education (RTE) 2009, আইন মতে 6 ৰ পৰা 12 বছৰ বয়সৰ প্ৰতিটো শিশুকে শিক্ষাৰ মৌলিক অধিকাৰ প্ৰদান কৰে যাৰ ফলত প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ অধিকাৰ নিশ্চিত হৈছে। শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইন, 2009 ৰ 29 ধাৰাত উল্লেখিত আছে যে ভাৰতৰ 6 ৰ পৰা 14 বছৰ বয়সৰ প্ৰতিটো শিশুৰ মানবিশিষ্ট, অন্তৰ্ভুক্তিমূলক শিক্ষা লাভৰ মৌলিক অধিকাৰ আছে।

বছৰ বছৰ ধৰি, উন্নত শিক্ষাৰ ফলাফলৰ বাবে বিভিন্ন উদ্যোগ লোৱা হৈছিল। আৰু তেনে NCF 2005 ৰ জৰিয়তে পাঠ্যপুথিৰ বিকাশ, কাৰ্যকলাপ ভিত্তিক শিক্ষাৰ অন্তৰ্ভুক্তকৰণ, শিক্ষকসকলৰ প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান, যোগ্য শিক্ষকৰ নিযুক্তি ইত্যাদি। তথাপি শিক্ষাৰ ফলাফল মূল্যায়নৰ ওপৰত জোৰ দিয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে বুলি বোধ কৰে গুণোৎসৱৰ আৰম্ভণি কৰে।

শিক্ষাৰ মান উন্নয়ন ৰাজ্য চৰকাৰৰ প্ৰধান উদ্দেশ্যৰ বিষয়। এইটো অৰ্জনৰ বাবে 'ৰাজ্য চৰকাৰৰ শিক্ষাবৰ্ষ, ২০১৭ ৰ মধ্য গুণোৎসৱ - উদ্যাপনৰ মান' অনুসৰণৰ পৰিকল্পনা কৰিছিল। এইটো অসম ৰাজ্য চৰকাৰ, সৰ্বশিক্ষা অভিযান (SSA) ৰাজ্যিক শিক্ষা গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ (SCERT) আৰু প্ৰাথমিক শিক্ষা অধিকাৰ আদি দ্বাৰা এটা অভিন্ন অনুষ্ঠান।

গুণোৎসৱৰ ক্ষেত্ৰত মানবিশিষ্ট শিক্ষাৰ বাবে উচ্চ অগ্ৰাধিকাৰৰ মাপকাঠিৰ ভিত্তিত কৰা। বিদ্যালয় পৰিদৰ্শকসকলে বিদ্যালয় পৰিদৰ্শনৰ ক্ষেত্ৰত মূল্যায়ন প্ৰক্ৰিয়াত অংশগ্ৰহণ কৰিব। নীতি প্ৰণয়নৰ বাবে শিক্ষাৰ সমকক্ষৰ, সমীক্ষণ ত্ৰুটি, ভুল দিশসমূহ, দৃঢ় আৰু দুৰ্বল পক্ষসমূহৰ প্ৰতিক্ৰিয়া বিবেচনা কৰা হয়।

1.01 অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু গুৰুত্ব
Need and Importance of study

প্ৰতিজন শিক্ষাৰ্থীয়ে উচ্চ মান বিশিষ্ট শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব লাগিব যাতে তেওঁলোকৰ ব্যক্তিত্ব, প্ৰতিভা আৰু ক্ষমতাক বিকশিত কৰিব পাৰি আৰু সমাজৰ মাজত এক পূৰ্ণ আৰু সন্তুষ্টি জীৱন-যাপন কৰিব পাৰি। শিক্ষাৰ লক্ষ্য হব লাগে দক্ষতাৰ মান বৃদ্ধি কৰা। শিক্ষা অধিকাৰ কেৱল শিক্ষা গ্ৰহণ কৰাই নহয় বৰঞ্চ মানদণ্ডৰ শিক্ষাৰো সমান অধিকাৰ। শিক্ষা অৱশ্যেই উপলব্ধ হোৱাৰ উপৰি শিক্ষা গ্ৰহণযোগ্য আৰু অভিযোজিত হব লাগে। শিক্ষা মনুষ্যৰ ব্যক্তিত্বৰ পূৰ্ণ বিকাশ আৰু মানৱাধিকাৰৰ লগতে মৌলিক স্বাধীনতাৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰাৰ বাবে নিৰ্দেশিত হব লাগিব।

শিক্ষাৰ গুণগত মান অৰ্জন সহজ নহয়। যেতিয়া আমি সকলো শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে মানসম্পন্ন শিক্ষাৰ আলোচনা কৰো তেতিয়া শিক্ষকৰ ৰূপ আমাৰ বাবে গুৰুত্বপূৰ্ণ। শিক্ষাৰ মান উন্নয়ন কৰা আজি চৰকাৰৰ প্ৰধান উদ্বেগৰ বিষয়। আৰু ভৱিষ্যত প্ৰজন্মৰ বাবে সৰ্বোত্তম গুণমান অৰ্জনৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰে "গুণোৎসৱ" অনুষ্ঠান কৰিছে যিটো অকল শিক্ষাৰ মান উন্নত কৰিবৰ বাবে নহয়, বৰঞ্চ আমাৰ শিশুসকলৰ পৰিপূৰ্ণ বিকাশ আৰু বৃদ্ধি কৰিবত সহায় কৰিব।

শিক্ষাৰ উন্নত ফলাফল সহ মানসম্পন্ন প্ৰাথমিক শিক্ষা নিশ্চিত কৰিবৰ বাবে গুণোৎসৱ অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয়। শিক্ষা সংক্ৰান্ত ৰাষ্ট্ৰীয় নীতি (The National Policy on Education) 1986

ত কোৱা হৈছে যে অবিচ্ছিন্ন আৰু ব্যাপক মূল্যায়নৰ জৰিয়তে শিক্ষণ-শিকন সময়ত মুঠ ব্যক্তিত্বৰ বিস্তৃত মূল্যায়নত শিক্ষাগত আৰু অ-শৈক্ষিক উভয়ৰ দিশেই অন্তৰ্ভুক্ত কৰা উচিত।

National curriculum Framework 2005 (NCF) ত শিশুৰ ওপৰত চাপ কম কৰাৰ বাবে আৰু মূল্যায়নক ব্যাপক আৰু নিয়মিত কৰাৰ বাবে পৰীক্ষা সংস্কাৰৰ প্ৰস্তাৱ আগত দিয়াৰ বাবে গুণোৎসৱৰ প্ৰাসংগিকতা গুৰুত্বপূৰ্ণ।

Continuous and comprehensive Evaluation (CCE) বৰ্তমান মূল্যায়ন পদ্ধতি CCE ৰ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্ত হৈছে। CCE হৈছে পাঠ্যক্ৰমিক আৰু সহ-পাঠ্যক্ৰমিক ক্ষেত্ৰবিলাকত এটি শিশুৰ বৃদ্ধি আৰু বিকাশৰ সকলো দিশ বিবেচনা কৰাৰ এক ব্যৱস্থা। শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইন (Right to Education Act, 2009) ৰ অনুসৰি প্ৰাথমিক স্তৰত মানসম্পন্ন শিক্ষাৰ ওপৰত আৰু বেছি মনোযোগ দিয়া হৈছে যাতে প্ৰতিটো শিশুক শিক্ষাৰ সুবিধা নিশ্চিত কৰা হৈছে।

বহনক্ষম উন্নয়নৰ লক্ষ্য (Sustainable Development Goals) 2030 চতুৰ্থ ভিতৰত অন্তৰ্ভুক্তিমূলক আৰু কাৰ্যকৰী শিক্ষাৰ ফলাফলৰ দিশত পৰিচালিত কৰি ন্যায়সংগত আৰু মানবিশিষ্ট প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক শিক্ষা নিশ্চিত কৰাৰ ওপৰত জোৰ দিয়া হৈছে।

অসম চৰকাৰৰ আগৰ সকলো শিশুৰ বাবে উচ্চ মানসম্পন্ন প্ৰাথমিক শিক্ষা নিশ্চিত কৰাৰ বিষয়ে গুৰুত্বৰ সৈতে গ্ৰহণ কৰিছে। অসম চৰকাৰৰ শিক্ষাবৰ্ষ, 2017 ৰ পৰা গুণোৎসৱ কাৰ্যকৰী কৰাৰ সিদ্ধান্ত লৈছিল।

1.02 অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰৰ বিৱৰণ
Description of the Study Area

গৱেষকে অধ্যয়নৰ বাবে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা ঠাইখনৰ নাম হ'ল গোলকগঞ্জ। গোলকগঞ্জ হ'ল ভাৰতৰ অসম ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত ধুবুৰী জিলাৰ এক অৱস্থিত চহৰ। ধুবুৰী জিলাৰ অন্যতম ঐতিহাসিক স্থান গোলকগঞ্জ। গোলকগঞ্জ 26.10°N 89.83°E ত অৱস্থিত। গোলকগঞ্জৰ গড় উচ্চতা 45 মিটাৰ (148 ফুট)। গোলকগঞ্জ জিলা সদৰৰ পৰা 20 কিলোমিটাৰ দূৰত্বত অৱস্থিত। গোলকগঞ্জ গংগাধৰ নদীৰ পূৰ্বপাৰৰ তীৰত অৱস্থিত। আৰু ই ভাৰত-বাংলাদেশ সীমান্তৰ প্ৰায় 5 কিলোমিটাৰ। গোলকগঞ্জৰ পাৰ্শ্ববৰ্তী চহৰ আৰু গাঁৱৰ [illegible] এখন বাণিজ্যিক স্থান। ভূমিৰ মাটিবোৰ উৰ্বৰ।

ভাৰতৰ 2001 চনৰ লোকপিয়ল মতে গোলকগঞ্জ চহৰৰ জনসংখ্যা হ'ল 7612 জন। ইয়াৰ ভিতৰত পুৰুষ 54% আৰু মহিলা 46%। গোলকগঞ্জৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰ 63%। এই চহৰৰ কথিত ভাষা হ'ল গোৱালপৰীয়া।

ব্ৰিটিছ শাসনকালৰ অধীনত 1901 চনত ব্ৰিটিছ চৰকাৰ কৰ্তৃক নিৰ্মিত এটি পুৰণি ৰেল-কাম-ৰোড ব্ৰিজ (অব্যৱহৃত) হৈ আছে। গোলকগঞ্জ ৰেলৱে ষ্টেচনত গোলকগঞ্জ চহৰৰ কেন্দ্ৰস্থলত অৱস্থিত। যিটো ব্ৰিটিছৰ পৰা 1905 চনত পূৰ্ববংগ ৰেলৱেৰ অংশত নিৰ্মিত হৈছিল। ৰেলৰ পৰিসেৱা পুনৰায় 2011 চনৰ পৰা আৰম্ভ কৰা হৈছে আৰু বৰ্তমান প্ৰতিদিন গুৱাহাটী আৰু ধুবুৰীৰ ভিতৰত শিলিগুৰি আৰু ধুবুৰীৰ ভিতৰত, ৰূপহী সেওঁ আৰু

আৰু তিনি জনগোষ্ঠীগুড়িৰ ভিতৰত আছু: বড়াৰ ৰেল ষ্টেচন কতি আছে। ৰূপসী বিমানবন্দৰ আৰু বিকল্পিত বিমানবন্দৰ গোসাঁইগাঁৱৰ পৰা 15 km দূৰত্বত। গোসাঁইগাঁওৰ পৰা কোচবিহাৰ আৰু শিলিগুৰিৰ যাতায়াত সহজে উপলব্ধ।

গোসাঁইগাঁও চহৰত ডিগ্ৰীসহ মহাবিদ্যালয় সমেত এক মহাবিদ্যালয় আছে। ইয়াত এক মৌলিক প্ৰশিক্ষণ কেন্দ্ৰ আৰু এটা DIET কেন্দ্ৰ আছে। আনহাতে প্ৰযুক্তিগত শিল্প প্ৰশিক্ষণ ইনষ্টিটিউট (ITI) আছে। ছোৱালীসকলৰ বাবে আৱাসিক বিদ্যালয় কস্তুৰবা গান্ধী বালিকা বিদ্যালয় আছে। উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ ভিতৰত ডিগ্ৰী হাইস্কুল, জগন্নাথ বিদ্যাপীঠ, বৰভেটত পশ্চিমাঞ্চল হাইস্কুল ইত্যাদি অৱস্থিত।

গোসাঁইগাঁও চহৰখনত বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ মানুহৰ বসবাস আছে। বেলেগ বেলেগ মানুহৰ বেলেগ বেলেগ জীৱিকা-নিৰ্বাহ কৰিবলৈ লৈছে। অৱশ্যে ইয়াত স্থায়ী বসবাস কৰা মানুহৰ জীৱিকা হৈছে কৃষি। ইয়াত কৃষি জীৱিকাৰ মানুহৰ লগতে শিক্ষকতা কৰা, চাকৰি অফিচৰ, মাছ-মৰীয়া, কঁহাৰ, কুমাৰ আদি সকলো বৰ্গৰ মানুহৰ বসতি আছে।

INDEX MAP OF GOLAKGANJ REV. CIRCLE

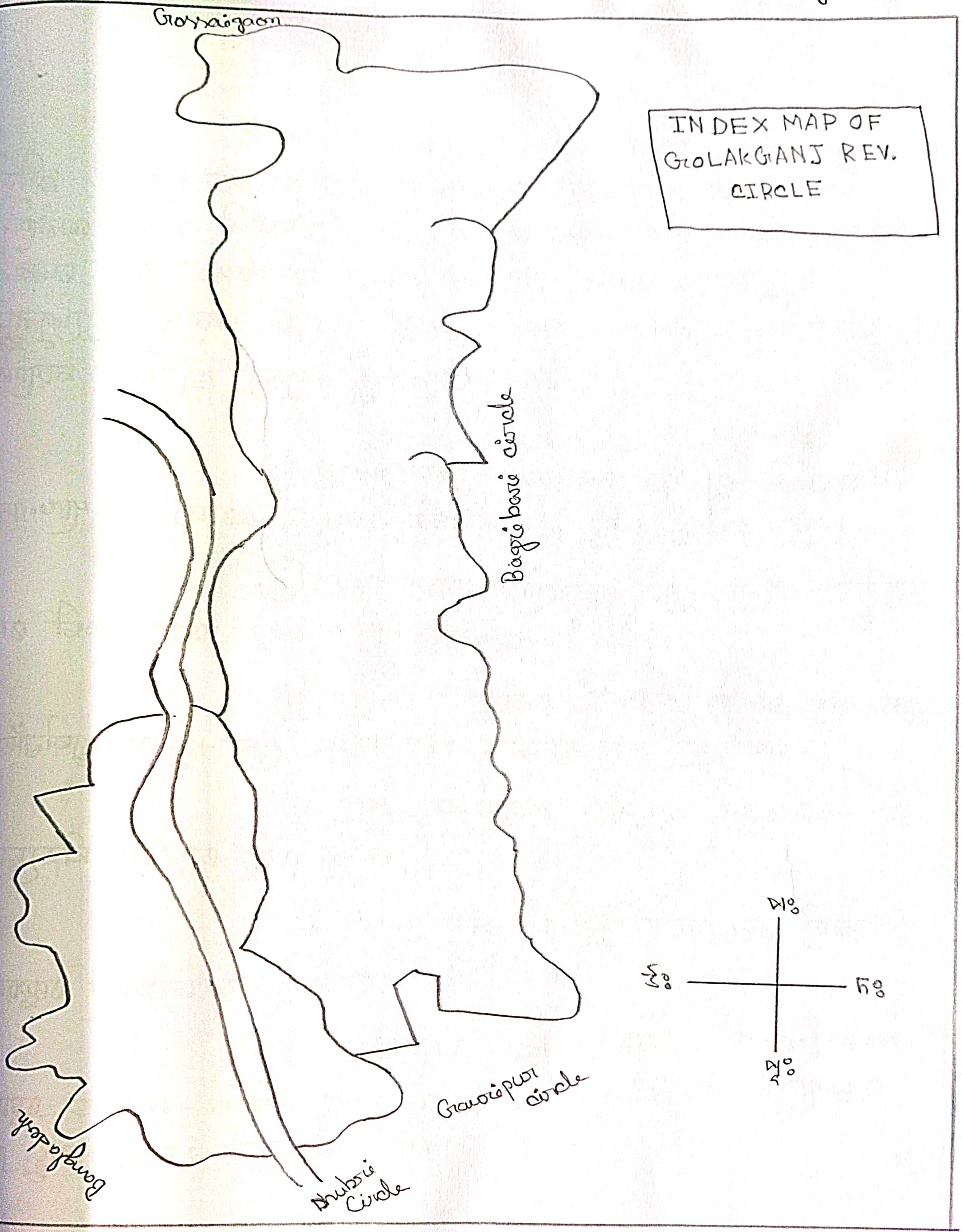

1.03 অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য

Objective of the study

গৱেষকৰ মতে অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু হৈছে ওপেন স্কুলৰ। বিভিন্ন উদ্দেশ্য আগত ৰাখি তেওঁ ব্যৱস্থাৰ প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক স্তৰৰ শিক্ষাৰ প্ৰতি চিন্তা কৰণ কৰি প্ৰতিকাৰমূলক শিক্ষাৰ বাবে কাৰ্যকৰী আৰু ফলপ্ৰসূ কৌশল প্ৰণয়নেৰে উদ্দেশ্যেৰে লৈছে। নিম্নৰ উদ্দেশ্য আগত ৰাখি ওপেন স্কুলৰ অধ্যয়ন কৰিবলৈ নিৰ্দেশ লৈছেৰ হ'ল:-

(i) ওপেন স্কুলৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে শিক্ষাৰ সাংখ্যিক আৰু গুণগত দিশৰ বুজ লোৱা প্ৰথম উদ্দেশ্য।

(ii) ওপেন স্কুলৰ অধ্যয়নেৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উপস্থিতিৰ হাৰ নিৰ্ণয় কৰা আন এক উদ্দেশ্য।

(iii) এনেও অধ্যয়নৰ জৰিয়তে মধ্যাহ্ন ভোজনৰ আঁচনিৰে যোগে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ হিত সম্বন্ধ হৈছে নে নাই।

(iv) এনেও অধ্যয়নৰ জৰিয়তে শিক্ষাৰ্থীৰ স্বাস্থ্যজনিত বিষয়ৰ বুজ লোৱা।

(v) ওপেন স্কুলৰ জৰিয়তে বিদ্যালয়ৰ বৈষয়িক অৱস্থাৰ দিশবোৰৰ অধ্যয়ন কৰা।

(vi) বিদ্যালয়ত থকা পুথিভঁৰাল আৰু বিজ্ঞান বিষয়ৰ আহিলা-পাতিৰ ব্যৱহাৰ আৰু ইয়াৰ সংৰক্ষণ ব্যৱস্থাৰ বুজ লোৱা এনেও অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য।

(vii) প্ৰদত্ত অভিভাৱকসকলৰ জবাবত সমস্ত বিৰক্তিকৰ শিক্ষকৰ আ-চৰণৰ বিষয়ে অভিভাৱক আৰু জনা উদ্দেশ্য।

(viii) গুৱাহাটী মহানগৰৰ মেধোপদি অভিভাৱক কেনে বিদ্যালয় সমূহৰ শৌচাগাৰৰ ব্যৱস্থা, চাফ-চিকুণতাৰ ব্যৱস্থা অভিভাৱক জনা উদ্দেশ্য।

ওপৰোক্ত উদ্দেশ্যসমূহ আগত ৰাখি ~~মই মোৰ~~ গৱেষকে গৱেষকৰ অভিভাৱকৰ বিষয়বস্তু বিচাৰ কৰিছে।

1.04 The Hypothesis (পূর্বানুমান)

পূর্বানুমান হল অনুমান যা মিথ্যা বিবৃতি উপযুক্ত যুক্তির মাধ্যমে প্রতিষ্ঠিত হয় এবং যার ঘটনা এটা সত্য হতে পারে যে যাই অন্য ধরা হয়। বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিতে এক মৌলিক পটভূমিতে পর্যালোচনা করার পরিবর্তে এটি গবেষণা সম্পূর্ণ হওয়ার আগেই অনুমান করা হয়। এটি পূর্ব মিথ্যা সম্বন্ধে অস্থায়ী বিবৃতি হয়, এটি পূর্বানুমান যা পূর্ব মিথ্যা পরীক্ষা করার উদ্দেশ্যে কঠিনভাবে তৈরি করা হয়। যেমন এটি গবেষণা করার আগেই সেইগুলির বিষয়ে আগেভাগেই কিছুমাত্র পূর্বানুমান করা হয়।

গুণোৎসবের বিষয়ে অধ্যয়ন করার আগেই গুণোৎসবের কিছুমাত্র কিছু বিষয়ে পূর্বানুমান করা যায় হল:-

(i) গুণোৎসবের পরে শিক্ষার্থীর বিদ্যালয়ে উপস্থিতির হার বৃদ্ধি পেয়েছে।

(ii) গুণোৎসবের পরে শিক্ষকগণ নির্দিষ্ট সময়সীমার ভিতরে পাঠ্যসূচির সম্পাদন করে।

(iii) গুণোৎসবের পরে বিদ্যালয়সমূহের বিষয়িক অবস্থার উন্নতি হয়েছে।

(iv) গুণোৎসবের পরে বিদ্যালয়সমূহের শিক্ষাদান পদ্ধতির গুণগত কিছু উন্নতি সাধন হয়েছে।

(v) গুণোৎসবে বিদ্যালয়সমূহের মাজত এক প্রতিযোগিতামূলক ভাবের সৃষ্টি করিছে।

(vi) ওলেপ্ৰ চাৰে বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী আৰু শিক্ষাৰ্থীসকলৰ মাজত এক অনুশাসনমূলক পৰিবেশৰ সৃষ্টি কৰিছে।

(vii) ওলেপ্ৰ চাৰে বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ, শিক্ষকৰ উপৰিও অভিভাৱকৰ মাজত যথেষ্ট সচেতনতাৰ সৃষ্টি কৰিছে।

(viii) ওলেপ্ৰ চাৰে বিদ্যালয়সমূহৰ "মডেল স্কুলৰ আৰ্হি"ৰ গুণগত মান বৃদ্ধি কৰিছে।

উপৰোক্ত বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে পৰ্যালোচনা কৰি পোৱা হল।

1.05 Delimitation of the study
অধ্যয়নৰ সীমা নিৰ্ধাৰণ

নিৰ্বাচিত বিষয়ত গৱেষণা কৰিবলৈ হ'লে অধ্যয়নৰ সীমা নিৰূপণ কৰিব লাগিব। কিয়নো পৃথিৱীৰ ওপৰত কোনো বিষয়ৰ গৱেষণাই সম্পূৰ্ণ নহয়, তেনে গৱেষণাই বছৰ বছৰ অতিক্ৰম কৰিলেও সম্পূৰ্ণ হৈ নুঠিব। সেয়ে গৱেষণা কৰিবলৈ লোৱা বিষয়ৰ অন্তৰ্গত প্ৰতিটো দিশকে পৰিসীমা বা সেই নিৰূপণ কৰিব লাগিব। অধ্যয়নৰ পৰিসীমাত অধ্যয়নৰ পৰিসৰ (Scope), অঞ্চল (area), নমুনা (Sample) আৰু পদ্ধতিক অন্তৰ্ভুক্ত কৰা অৰ্থাৎ গৱেষণাৰ বাবে কিমান নমুনা লোৱা হ'ব। এক অংশটোক উল্লেখ কৰা, কি পৰিসাংখ্যিক পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰা হ'ব সেয়া উল্লেখ কৰা, কি কি সঁজুলি আৰু তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ সূচী ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব এই সকলোৰ লগতে অধ্যয়নৰ সীমাবদ্ধতাত উল্লেখ কৰিব লাগিব যেনে :-

"A Study on the importance of Gunotsav in schools with Special reference to Golakganj Education Block."

"গোলকগঞ্জ শিক্ষা ব্লকৰ অধীনত থকা বিদ্যালয়সমূহত গুণোৎসৱৰ ৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে এক অধ্যয়ন।"

① ওপৰোক্ত উল্লিখিত অধ্যয়নটি গোলকগঞ্জ চক্ৰখণ্ডৰ থকা মাধ্যমিক বিদ্যালয় কেইটিমান মাত্ৰত সীমাবদ্ধ থাকিব।

(ii) এই অবিচ্ছিন্ন বিদ্যালয়সমূহৰ গুৰুশিষ্যৰ সৈতে জড়িত হৈ থকা শিক্ষা সমূহক সমৰ্থন যোগান ধৰে।

(iii) গুৰুশিষ্যৰ যেনেকৈ গুৰুশিষ্যৰ ঐতিহ্যসমূহ পালন হৈছে বুলি কোৱা অথবা দেখা হয়।

(iv) গুৰুশিষ্যৰ যেনেকৈ বিদ্যালয়সমূহৰ উন্নতি সাধিত হৈছে বুলি কোৱা অথবা অনুভৱ কৰা হয়।

(v) গুৰুশিষ্যৰ জড়িত শিক্ষাৰ সাংস্কৃতিক অথবা উন্নত শিক্ষাৰ বিকাশ হৈছে বুলি কোৱা অথবা দেখা হয়।

CHAPTER NO:- 2

2.01 বিষয়ৰ লগত সংগতি থকা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণৰ অৰ্থ (Meaning of the review of related Literature)

সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ হ'ল এটা বিষয়ৰ ওপৰত আগতীয়াকৈ প্ৰকাশ হোৱা সাহিত্য এটাৰ বিৱৰণ। এটা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণে গৱেষক আৰু পাঠকৰ প্ৰশ্নৰ অতীতত থকা বিষয়ৰ বিদ্যমান জ্ঞানৰ এটা সামগ্ৰিক চিত্ৰ প্ৰদান কৰে। এটা ভাল সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ তেতিয়া হয় যেতিয়া নিশ্চিত কৰিব পাৰি যে এটা সঠিক গৱেষণাৰ প্ৰশ্ন ~~সু~~ সোধা হয় আৰু এটা সঠিক তাত্ত্বিক কৰ্মপন্থা আৰু গৱেষণা পদ্ধতি বাছি লোৱা হৈছে। সুনিৰ্দিষ্টভাৱে কবলৈ গ'লে এটা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণে প্ৰাসংগিক সাহিত্যৰ মূল অংশৰ সম্পৃক্ত বৰ্তমানৰ অধ্যয়নৰ স্থাপন কৰিবলৈ আৰু পাঠকক কামলৈ প্ৰাসংগিক সৰবৰাহ কৰিব। এইবিলাক ক্ষেত্ৰত পুনৰীক্ষণটোৱে সমীক্ষণত গৱেষণাৰ পদ্ধতি আৰু ফলাফল বিশ্লেষণাত্মক অন্তৰ্গত থাকে।

সাহিত্য পুনৰীক্ষণ এক প্ৰকাৰৰ পৰ্যালোচনা নিবন্ধ হব পাৰে। ইয়াত এটা সাহিত্য পুনৰীক্ষণ হ'ল এক সাহিত্যপূৰ্ণ গৱেষণাপত্ৰ যিটো বৰ্তমানৰ জ্ঞানক উপস্থাপন কৰে যিটো উল্লেখযোগ্য ফলাফলৰ লগতে এটা নিৰ্দিষ্ট বিষয়ৰ তাত্ত্বিক আৰু পদ্ধতিগত অৱদান থাকে। সাহিত্য পুনৰীক্ষণসমূহৰ গৌণ উৎস আৰু নতুন বা মূল পৰীক্ষামূলক গৱেষণাৰ প্ৰতিবেদন নকৰে। সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ প্ৰায় প্ৰত্যেকটো শিক্ষাগত ক্ষেত্ৰৰ গৱেষণাৰ এক ভিত্তি। গৱেষণা প্ৰস্তাৱ বা দীঘল প্ৰবন্ধৰ এক বিভাগ বা অংশ গঠন কৰে। যিহেতু ইয়াত এটা স্বতন্ত্ৰ গৱেষণাৰ অংশ হিচাপে লেখি আৰু মূল্যায়ন কৰিব পৰা যায়।

এটা সাহিত্য প্ৰৱন্ধটোৱে পাঠিচপত্ৰক এক স্পষ্ট আৰু কমৰ আগত এক নিৰ্দিষ্ট ক্ষেত্ৰত তথ্যসমূহৰ গৱেষণাৰ ফলত দৃষ্টিকোণসমূহৰ প্ৰতিফলন কৰে।

(iv) গৱেষকজনক অন্তঃ বিশ্লেষণ কৰাৰ ক্ষমতা বিকাশত সহায়ে। নিজৰ বুদ্ধি-বিবেক প্ৰয়োগ কৰি প্ৰকল্পটো অগ্ৰসৰ কৰিব পাৰে।

(v) যেতিয়াহে গৱেষকে জানিব পাৰে যে নিৰ্দিষ্ট প্ৰকল্পটো বিষয়ে পূৰ্বতে কি কাম হৈছিল তেতিয়াহে প্ৰকল্পৰ বিকাশত ভৰ দিব পাৰিব। অৰ্থাৎ পৰৱৰ্তী বিকাশত প্ৰকল্পৰ অতি প্ৰয়োজন।

২.০৫ বিষয়ের সঙ্গে সংগতি রেখে সাহিত্যের পুনর্বীক্ষণের উদ্দেশ্য (Objectives of Review related Literature

যেকোনো গবেষণা কার্য সম্পাদন করার জন্যে RRL অতি প্রয়োজনীয় দিক। গবেষণা কার্যের জন্যে অতীতে সেই বিষয়ে করা গবেষণার দিক সমূহ ভালোভাবে যাচাই-ছিটি প্রয়োজন। গবেষণার প্রয়োজন হিসাবে তথ্য, পদ্ধতি, অভিক্ষা-পদ্ধতি আদির বিষয়ে RRL র মাধ্যমে বুঝে নিতে পারা যায়। গবেষণা কার্যের অগ্রগতির যাত্রার দিক হিসাবে RRL র অতি প্রয়োজন যার অন্তিমের গবেষণা কার্য পরিপূর্ণতা হয় সেজন্যে তলত RRL র কেইটিমান উদ্দেশ্য উল্লেখ করা হল:-

(i) গবেষককে পৃষ্ঠভূমির আরু প্রকল্পের উদ্দেশ্যর বিষয়ে অবগত করায়।

(ii) প্রকল্পর বৈশিষ্ট্যর অনুযায়ী পদ্ধতি ব্যবহার করা।

(iii) গবেষণার সীমাবদ্ধতার বিষয়ে অবগত করা।

(iv) গবেষককে তথ্য সংগ্রহ করার বিষয়ে সন্দেহ দিয়ে, প্রাথমিক আরু মাধ্যমিক তথ্য সংগ্রহ বিষয়ে অবগত করায়।

(v) পুনর্বীক্ষণ ও পুনিতভাবে ব্যবহারের সম্বন্ধে ইংগিত দিয়ে।

(vi) গবেষকে নিজ গবেষণা কার্য চলাই যোৱার বাবে উৎসাহ প্রদান করা।

২.০৩ পূৰ্বৰ-গৱেষণাৰ বিশ্লেষণ

Review of related literature of analysis of the Previous Research

কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ লগতে অসম চৰকাৰে প্ৰাথমিক আৰু মধ্য ইং স্কুল (class I to VIII) বিদ্যালয়সমূহৰ সাংগঠনিক আৰু গুণগত শিক্ষাৰ লগত বিদ্যালয়ৰ বৈষয়িক অৱস্থাৰ উন্নতিৰ বাবে 2017 চনত গুণোৎসৱ অনুষ্ঠিত কৰে। 2017 চনত অসমৰ প্ৰথমৰ' জিলাৰ ৭ লাখৰ শিক্ষাৰ্থী 12320 খন প্ৰাথমিক বিদ্যালয়সমূহ সমাবিষ্ট হৈছে হয়। RTE 2009 অধীনে (6-14) বছৰ প্ৰতিজন শিশুৰ শিক্ষাৰ অধিকাৰ অধিক বলৱৎ কৰি বিকাশমূলক আৰু কাৰ্য্যমূলক শিক্ষা প্ৰদান কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়ে। ইয়াৰ মূলৰ উদ্দেশ্য হল বিদ্যালয়ৰ ওপৰত থকা অসমৰ্থিত সমাজৰ লোকৰ অন্তৰ্ভুক্তিকৰণত উৎসাহিত কৰা।

— শিক্ষাত হেৰুৱা অপচয় / অনুন্নয়ন দূৰ কৰা অৰ্থাৎ "Drop out" হ্ৰাস কৰা আৰু শিক্ষকৰ দায়িত্ব - কৰ্তব্যৰ বৃদ্ধি কৰা।

— শিক্ষণৰ গুণগত শিক্ষাৰ উন্নতি কৰণ কৰা।

— বিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰম / পাঠ্যসূচীৰ উন্নতি কৰণ।

- বিদ্যালয় সমূহৰ কৰা কামৰ চিহ্নিত-কৰণ কৰি শ্ৰেণীকৰণ কৰা যেনে : পাঠ্যক্ৰম, সহ-পাঠ্যক্ৰমিক কাৰ্যসূচী, সম্প্ৰদায়ৰ অংশগ্ৰহণ আৰু utilization infras-tructure ইত্যাদি।

- শিক্ষাৰ্থীৰ শিক্ষণৰ ব্যৱধান (learning gaps) নিৰ্ণয় কৰা।

২০২২ চনৰ গুণোৎসৱৰ অভ্যন্তৰীণ মূল্যায়নকে বিদ্যালয় সমূহৰ মূল্যায়নৰ ক্ষেত্ৰত 90% Scholastic, 5% co-scholastic and 5% for community participation ৰ ওপৰত মূল্যায়ন কৰি তলত উল্লেখ কৰা ফলাফল সমূহ পৰিলক্ষিত হয়। যেনে :-

4826 School Scored A+ Grade
17045 " " A Grade
13208 " " B Grade
4667 " " C Grade
2132 " " D " অৰ্জন কৰে।

গুণোৎসৱৰ অন্তৰ্ভুক্তি কৰাৰ লগে লগে বিদ্যালয় সমূহৰ শৈক্ষিক দিশৰ উন্নতিৰ লগতে শিক্ষক আৰু শিক্ষাৰ্থীৰ উভয়ৰে উন্নতি লক্ষ্য কৰিব পৰা যায়। ২০১৭ চনৰ তুলনাত ২০২২-২৩ চনত উত্তীৰ্ণৰ সংখ্যা বহুগুণে বৃদ্ধি পাইছে। লক্ষণীয়, এতিয়াও কব পাৰি যে গুণোৎসৱে শিক্ষাৰ সংখ্যাগত আৰু গুণগত দিশত উন্নতি কৰিছে আৰু বহু কৰিব পাৰিব।

CHAPTER NO: 3

3.0 আৰম্ভণি
Introduction

গৱেষণা অধ্যয়নৰ বাবে তথ্য সংগ্ৰহ কৰা প্ৰক্ৰিয়াসমূহক পদ্ধতি (Methodology) বুলি কোৱা হয়। অৰ্থাৎ যে ব্যৱহাৰিক গৱেষণাৰ বাবে তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ এটা নিৰ্দিষ্ট পদ্ধতি অৱলম্বন কৰিব লাগে।

গৱেষণা পদ্ধতি আচলতে বিজ্ঞানসন্মতভাৱে গৱেষণাৰ প্ৰশ্নানুসন্ধান কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। এটা ভাল অভিকল্পিত পদ্ধতিয়ে গৱেষণাটোক বিশ্বাসযোগ্যতা আৰু বৈধতা প্ৰদান কৰে। গৱেষণা অভিকল্পিত পদ্ধতিয়ে প্ৰশ্নাৱলী, সাক্ষাৎকাৰ, পৰ্যবেক্ষণ, পৰীক্ষামূলক গ্ৰহণ কৰা হয়।

গৱেষণা কৰ্মপদ্ধতিত গৱেষকে সমস্যাসমূহৰ চিনাক্তকৰণ কৰাৰ পৰা শেষ সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱালৈকে সকলো প্ৰক্রিয়া অন্তৰ্ভুক্ত কৰে। এই অধ্যায়ত গৱেষণা এটি সফলভাৱে সম্পন্ন কৰিবলৈ গৱেষকে কিদৰে আগবঢ়াৰ আৰু অধ্যয়নৰ দফাৰ বিষয় হল :-

সঠিক পৰিকল্পনাই প্ৰকল্পৰ উদ্দেশ্যত উপনীত হোৱাত সঠিক বিশ্লেষণ প্ৰদান দিয়ে। গৱেষণা এটিৰ ক্ষেত্ৰত পৰিকল্পনা হল প্ৰকল্পত ব্যৱহাৰ কৰা পদ্ধতি, যত প্ৰয়োজনীয় তথ্য সংগ্ৰহৰ বাবে নমুনা, আহিলা আদি উপযুক্ত ভাৱে অৱলম্বন কৰা হয়।

প্ৰকল্পৰ উদ্দেশ্যবোৰ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিবলৈ গৱেষকে সমীক্ষা পদ্ধতি (Survey Method) আৰু নমুনা

-চয়ন পদ্ধতি (Sampling Method) নিৰ্বাচন কৰিছে। বৰ্ণনামূলক সমীক্ষা পদ্ধতিয়ে বৰ্তমানত কি কি আছে আৰু তাৰ বৰ্ণনা আৰু ব্যাখ্যা আগবঢ়ায়। নমুনা চয়ন পদ্ধতিৰ যোগেদি বৰ্তমানৰ পৰিস্থিতিৰ কিছুমান নমুনা সংগ্ৰহ কৰা হয় আৰু সেই নমুনাসমূহৰ ভিত্তিত গৱেষকে প্ৰকল্পৰ বিষয়ে কিছুমান বিচাৰ-বিশ্লেষণ কৰে। আনকি অভিযানমূলক সমীক্ষা পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগৰ দ্বাৰা বৰ্তমান পৰিস্থিতিত দৃশ্যমান অংশসমূহৰ সঠিক ব্যাখ্যা আগবঢ়াবলৈ তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। এই পদ্ধতিৰ দ্বাৰা মূলে তথ্য সংগ্ৰহ কৰি বিশ্লেষণ, ব্যাখ্যা অথবা প্ৰতিবেদনেই প্ৰস্তুত নকৰে – ই ভৱিষ্যতৰ পৰিস্থিতিৰ লগত প্ৰত্যক্ষ মোকাবিলা কৰাৰ তথ্যও যোগান ধৰে।

3.01 তথ্য সংগ্ৰহৰ সঁজুলি
Tools use for collection of data

গৱেষকে গৱেষণাৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় আহিলা (tools) গৱেষণাৰ বিষয়বস্তুৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। উচ্চ মানৰ গৱেষণাত (Standardized tools) অৰ্থাৎ প্ৰতিমানীকৃত আহিলা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। গৱেষকে কেতিয়াবা অপ্ৰতিমানীকৃত আহিলা (non-standardized tools) ব্যৱহাৰ কৰে। গৱেষণাৰ বিষয়, অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰ, সময় আৰু গৱেষণাৰ উদ্দেশ্যৰ ওপৰতো আহিলা প্ৰয়োগ নিৰ্ভৰ কৰে।

আহিলাসমূহ ব্যৱহাৰ কৰোঁতে আহিলাসমূহৰ সুবিধা-অসুবিধা আৰু প্ৰমাণ-সিদ্ধতাৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিব লাগে।

গৱেষণাৰ সংশ্লিষ্ট আহিলাবোৰ গৱেষণাত তথ্য সংগ্ৰহত কি ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰা হয় সেই বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিব লাগে।

গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্ৰহৰ আহিলাক বহলভাৱে তলত দিয়া ধৰণেৰে ভাগ কৰিব পাৰি। যেনে:-

(i) প্ৰশ্নাৱলী (Questionnaire)
(ii) পৰ্যবেক্ষণ (Observation)

(iii) সাক্ষাৎকাৰ (Interview)
(iv) সমীক্ষা সূচী (Survey Schedule)

প্ৰশ্নাৱলী হল গৱেষকজনে ভিতৰ অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু লগত সম্পৰ্কিত থকা তথ্যৰ প্ৰাসংগিক প্ৰশ্নৰ তালিকা। ইয়াত গৱেষণাৰ ব্যৱহৃত ব্যক্তি-সকলক তথ্যৰ সমস্যাৰ তালিকা প্ৰদান কৰে। ই গৱেষণাত প্ৰশ্নৰ কম এক সহজসৰল সঁজুলি যাৰ দ্বাৰা লেখকসমূহ আৰু শৃংখলাবদ্ধভাৱে তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়।

~~প্ৰশ্নাৱলী~~ পৰ্যবেক্ষণ বা নিৰীক্ষণ হল বস্তুৰ জীৱনত সংঘটিত প্ৰত্যক্ষ অভিজ্ঞতাৰ যোগেদি সংগ্ৰহ কৰা তথ্যৰ পদ্ধতি। পৰ্যবেক্ষণ নিয়ন্ত্ৰিত আৰু অনিয়ন্ত্ৰিত অৱস্থাত কৰা হয়।

সাক্ষাৎকাৰ হল গৱেষক আৰু ব্যক্তিৰ মুখামুখি তথ্য আদান-প্ৰদান কৰা ব্যৱহৃত পদ্ধতি। ইয়াৰ দ্বাৰা গৱেষকে ফলপ্ৰসূ তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

সমীক্ষাসূচী হল গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰে ব্যক্তিৰ লগত নমুনা হিচাপে কিছুমান প্ৰশ্নৰ উত্তৰ সংগ্ৰহ দ্বাৰা সংগৃহিত তথ্য সংগ্ৰহ।

ওপৰোক্ত পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰি গৱেষণাত তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। "ওলেং সৰৰ প্ৰয়োজনীয়তা" সম্পৰ্কে অধ্যয়ন কৰিবলৈ গৱেষকে ওপৰোক্ত পদ্ধতিসমূহ ব্যৱহাৰ কৰে।

3.02 তথ্যৰ উৎস
Sources of Data

প্ৰকল্প এটা সম্পাদন কৰিবলৈ তথ্যৰ প্ৰয়োজন। কিহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি প্ৰকল্পটো কৰা হ'ব সেইখিনিয়েই হ'ল প্ৰকল্প এটাৰ উৎস। প্ৰকল্প এটাৰ বিষয় নিৰ্বাচন প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত বহুত জটিল হয়। কিয়নো ইয়াৰ সৈতে সম্পৰ্কিত তথ্য সংগ্ৰহ সহজ সাধ্য হ'ব নে নাই? শিক্ষকৰ প্ৰকল্পৰ বিষয় শ্ৰেণীকোঠাৰ বিভিন্ন সমস্যাৰ সৈতে আৰম্ভ কৰি সম্পন্ন কৰিব পাৰি।

তথ্যৰ উৎসসমূহ দুই প্ৰকাৰে ভাগ কৰি উদাহৰণ সৈতে দেখুৱাই দিব পাৰি। যেনে :-

(i) প্ৰাথমিক উৎস (primary Source)
(ii) গৌণ উৎস (Secondary Source)

(i) **প্ৰাথমিক উৎস (primary Source)** :- গৱেষণাৰ প্ৰাথমিক উৎস হ'ল যিবিলাক তথ্য অনুসন্ধানকাৰীয়ে নিজে গৱেষণাৰ বাবে নিৰ্বাচিত ব্যক্তিৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰে। যেনে :- গোলকগঞ্জ অঞ্চলৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়সমূহৰ ওলোৱা ফলৰ প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকল সম্পৰ্কে উপবিভাগে গৱেষকে নিজে বিদ্যালয়সমূহৰ পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা। যিহেতু প্ৰকল্প সম্পাদনত প্ৰাথমিক উৎস অতি সহজলভ্য আৰু সুবিধাজনক। তবে উৎসৰ পৰা সংগৃহীত তথ্যই প্ৰকল্পটোক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰে আৰু পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত তাৰ প্ৰকল্পৰ ফলাফলে চৰকাৰক বিদ্যালয়ৰ উন্নয়নত সঠিক কৌশল অৱলম্বনত সহায়

কৰিব পাৰে। গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহৃত হোৱা প্ৰাথমিক উৎস সমূহৰ ভিতৰত উল্লেখ কৰা হ'ল ঃ-

(i) প্ৰশ্নতালিকা (Questionnaire) ঃ- প্ৰশ্নাৱলীৰ তথ্যৰ অনিকে অথৱা এটি সামাজিক সমীক্ষাত তথ্য সংগ্ৰহৰ প্ৰাথমিক উপায়। এইবোৰ ব্যক্তিগতভাৱে প্ৰস্তুত কৰি লোৱা হয়।

(2) পৰ্যবেক্ষণ বা নিৰীক্ষণ (Observation) ঃ- পৰ্যবেক্ষণৰ ~~পৰিৱেশ~~ গৱেষকজনে সেই পৰিৱেশত নিমজ্জিত হৈ থকা বস্তুবোৰ অধ্যয়ন কৰে। গৱেষকে এটি অংশগ্ৰহণকাৰী পৰ্য-বেক্ষণ পৰিচালনা কৰিব যে এই গৱেষকে সিদ্ধান্ত দিব পাৰে।

(3) সাক্ষাৎকাৰ (Interview) ঃ- সাক্ষাৎকাৰ এক গৱেষণাৰ তথ্যৰ মূল উৎস। গৱেষকে সাক্ষাৎকাৰ লৈ যিকোনো অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰৰ সমস্যাবোৰৰ বিষয়ে অন্তৰ্দৃষ্টি পাব পাৰে।

(4) সমীক্ষা সূচী (Survey Schedule) ঃ- ই গৱেষণাত ব্যৱহাৰ কৰা সহজ-সৰল পদ্ধতি যাৰ দ্বাৰা লোকসকলৰ পৰা শৃংখলাবদ্ধভাৱে সংগ্ৰহ কৰা হয়।

(ii) গৌণ উৎস (Secondary Source) ঃ- গৌণ উৎস সমূহ হ'ল যিবোৰ এটি ঘটনাৰ লগত জড়িত ব্যক্তি আদিৰ প্ৰতিবেদন বা সাক্ষ্যৰ সাক্ষী। গৌণ উৎসৰ সংগ্ৰহকাৰী জন ঘটনা এটিৰ ~~সময়ত~~ সময়ত উপস্থিত নাথাকে। তেওঁলোকৰ পৰা ভূৰি তথ্য সংগ্ৰহ কৰে। গৌণ উৎসৰ পৰা সঠিক ফলাফল পাব নোৱাৰি কিয়নো ভুৱাৰ পৰা অৱ-

জৰ্ণেল, সংবাদপত্ৰ আদি ই. ই. আৰু আন লয় ই।

অনুসন্ধানী অথবা encyclopedia বিলাক গৌণ উৎসৰ উদাহৰণ।

গৌণ তথ্য সমূহ হ'ল ইতিমধ্যে কোনোবাই সংগ্ৰহ কৰি থৈছে বা লিপিবদ্ধ কৰি থৈছে। আনে গৱেষণা কৰা তথ্যৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰি গৱেষণা কৰোঁতে ব্যৱহাৰ কৰা তথ্যক গৌণ তথ্য বোলে।

গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত ইলেকট্ৰনিক মাধ্যম আৰু ইণ্টাৰনেটৰ আগমনে গৌণ তথ্য সহজে উপলব্ধ হোৱাত সহায় কৰিছে। গৌণ উৎস সমূহ হ'ল:-

(i) প্ৰকাশিত উৎস (Published Sources) :- গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত লিখিত আৰু গৌণ উৎসৰ কাম কৰে। প্ৰকাশিত তথ্য সমূহ সত্যাসত্যৰ বিচাৰ কৰি প্ৰকাশ কৰা হয়। প্ৰকাশক গোষ্ঠীসমূহক বিভিন্ন উৎসৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰি এইবোৰ প্ৰকাশৰ ব্যৱস্থা কৰে আৰু এইবোৰ গৱেষকৰ বাবে উপযুক্ত উৎস হ'ব পাৰে বাবে গৌণ উৎস হিচাপে বিবেচনা কৰিব পাৰি।

(ii) অপ্ৰকাশিত ব্যক্তিগত উৎস (unpublished person Source):- প্ৰকাশিত তথ্যৰ বাবে ই সহজলভ্য নহ'বও পাৰে। ই এজন গৱেষকে আন এজন গৱেষকক আদান-প্ৰদান কৰি গৱেষণাকাৰ্যত সহায় কৰিব পাৰে। ~~উদ্দেশ্য~~ উদাহৰণস্বৰূপে

যেকোনো একটি সামগ্রী উৎপাদককে ক্রেতার থেকে উৎপাদিত সামগ্রীর উন্নতির সম্পর্কে বিভিন্ন গ্রাহকের প্রতিক্রিয়া (feedback) বিবেচিত হয়। এক্ষেত্রে গবেষকেরা গ্রাহক থেকে বিভাগের সকল তথ্য সংগ্রহ করতে পারে যেগুলি ইতিমধ্যে সেই বিভাগে সংগ্রহ করা রয়েছে।

(iii) সংবাদপত্র এবং ম্যাগাজিন (Newspaper and Magazines): সংবাদপত্র এবং ম্যাগাজিনসমূহ বিভিন্ন তথ্য প্রকাশ করে। এই তথ্যসমূহের ওপর ভিত্তি করে বিভিন্ন ক্ষেত্রে গবেষণা কার্য সম্পাদন করিতে পারে।

(iv) সরকারী রেকর্ড (Government Record): বিভিন্ন বিষয়ের ওপর সময়ে সময়ে সরকারের সংগ্রহ করা এসব রেকর্ডসমূহে পরবর্তী পর্যায়ে গবেষকগণকে তাঁদের গবেষণার তথ্য প্রাপ্তিতে সাহায্য করে।

(v) ইন্টারনেট (Internet): বর্তমান যুগে যেকোনো বিষয়ের তথ্য বিষয়ে ইন্টারনেট প্রযুক্তিতে থাকলেও সকলে বিষয়ের তথ্য মিনিটে পেয়ে যায়

CHAPTER NO: 4

প্ৰাপ্ত তথ্যৰ বিন্যাস আৰু অৰ্থপূৰ্ণ নিৰূপণ
Analysis and interpretation of the data

এজন গৱেষকৰ বাবে প্ৰাপ্ত তথ্যৰ বিন্যাস কৰাটো এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম। তথ্যসমূহৰ শুদ্ধ বিন্যাসৰ ওপৰতে গৱেষণা কাৰ্যৰ ফলাফল নিৰ্ভৰ কৰে। প্ৰস্তাৱিত প্ৰকল্পৰ গৱেষণাৰ বাবে তথ্যৰ বিন্যাসৰ ক্ষেত্ৰত গৱেষকে অনুক্ৰমকৰণ পদ্ধতিটো ব্যৱহাৰ কৰিছে। এই প্ৰকল্পটোৰ বাবে গৱেষকে তথ্যসমূহ অনুক্ৰমত উপস্থাপন কৰিছে। অনুক্ৰমবোৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীত বিভক্ত কৰা হৈছে। মেৰাপানীৰ সুকীয়া বিদ্যালয়-সমূহৰ পৰা প্ৰাপ্ত তথ্যৰ উত্তৰ অনুৰূপ সমীক্ষা পদ্ধতি (Survey Method)-ৰ সহায়ত এই তথ্যসমূহ সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

গৱেষকে প্ৰাপ্ত তথ্যবোৰৰ ক্ষেত্ৰত অৰ্থপূৰ্ণ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ যি সাক্ষাৎকাৰ শিক্ষক আৰু প্ৰধান শিক্ষকসকলৰ পৰা গ্ৰহণ কৰিছিল সেইবোৰক বৰ্ণনা কৰা হল।

গৱেষকে এই ক্ষেত্ৰত শিক্ষকসকলৰ মতামত কেন্দ্ৰবিলাকৰ, ওলেণ্ডসকলৰ প্ৰয়োজনীয়তা, ওলেণ্ডসকলৰ ফলত সুবিধাসমূহ ব্যৱহৃত প্ৰণালী, বৈষয়িক অৱস্থা, নৱ্যাংশ ভেজৰৰ ওপৰত প্ৰভাৱ কেন্দ্ৰবিলাকৰ সেই সম্পৰ্কত চমুকৈ বিশ্লেষণ দাঙি ধৰা হৈছে।

আনহে গৱেষণাৰ বাবে Sample হিচাপে ৮খন স্কুল নিৰ্বাচন কৰি লোৱা হয়। আৰু তথ্যসমূহ

সংগ্ৰহ কৰা হয়। তথ্যসমূহ সংগ্ৰহ কৰাৰ পাছে তিনিখন স্কুলৰ পাছে তথ্যবোৰ স্বকীয় প্ৰশ্নাৱলী প্ৰস্তুত কৰি লোৱা হয়। আৰু প্ৰতিখন প্ৰশ্নাৱলী 12 টা প্ৰশ্ন সন্নিৱিষ্ট কৰা হয়। তিনিখন 5খন স্কুলৰ তথ্যসমূহ বিশ্লেষণ কৰা পাছে 1 নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ তলত দিয়া ধৰণে প্ৰকাশ কৰা হল

Table NO:-01

No of teacher review	yes	P.C	NO	P.C
50	48	96%	2	4%

উপৰত দেখুওৱা Table NO:-1 ৰ অনুসৰি তলত পৰিসংখ্যিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হল:-

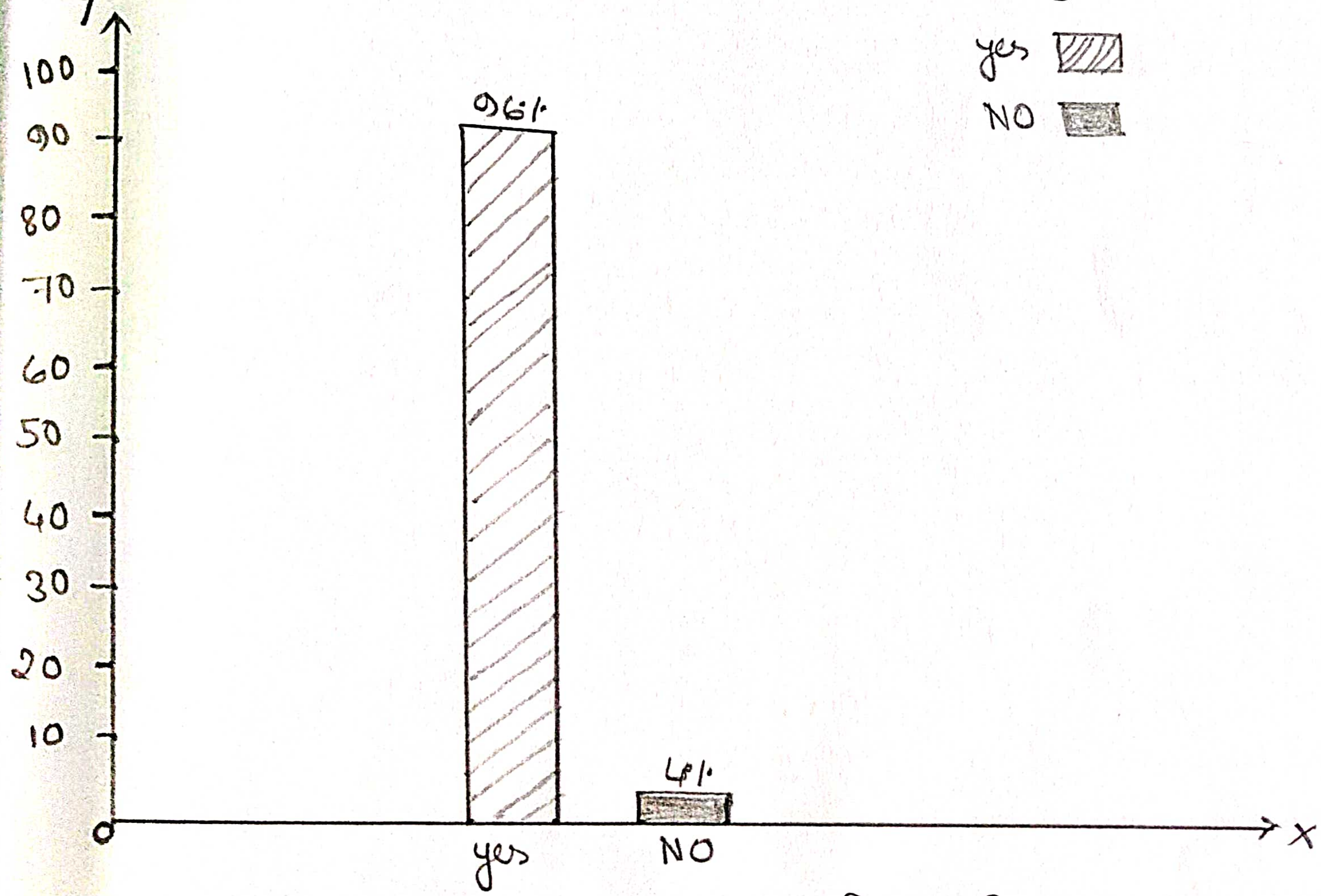

উপৰৰ পৰিসংখ্যিক উপস্থাপনৰ পৰা দেখা যায় যে ৰুলেং সময়ৰ প্ৰয়োজনীয় আছে বুলি বেছিভাগ

বিদ্যালয়ৰ 96% শিক্ষকে ইতিবাচক মতামত দাঙি ধৰিছে। আৰু 4% শিক্ষকে নেতিবাচক মতামত দিছে।

উক্ত প্ৰশ্নাৱলীৰ প্ৰথম ২ নং প্ৰশ্নৰ তথ্য সমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতৰ ভিত্তিত তলত দিয়া ধৰণে প্ৰদৰ্শন কৰা হ'ল :-

Table NO:- 02

No of teacher reviewed	yes	P.C	NO	P.C
50	49	98%	1	2%

ওপৰৰ Table NO:- 02 ৰ আধাৰত তলত পৰিসংখ্যিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল :-

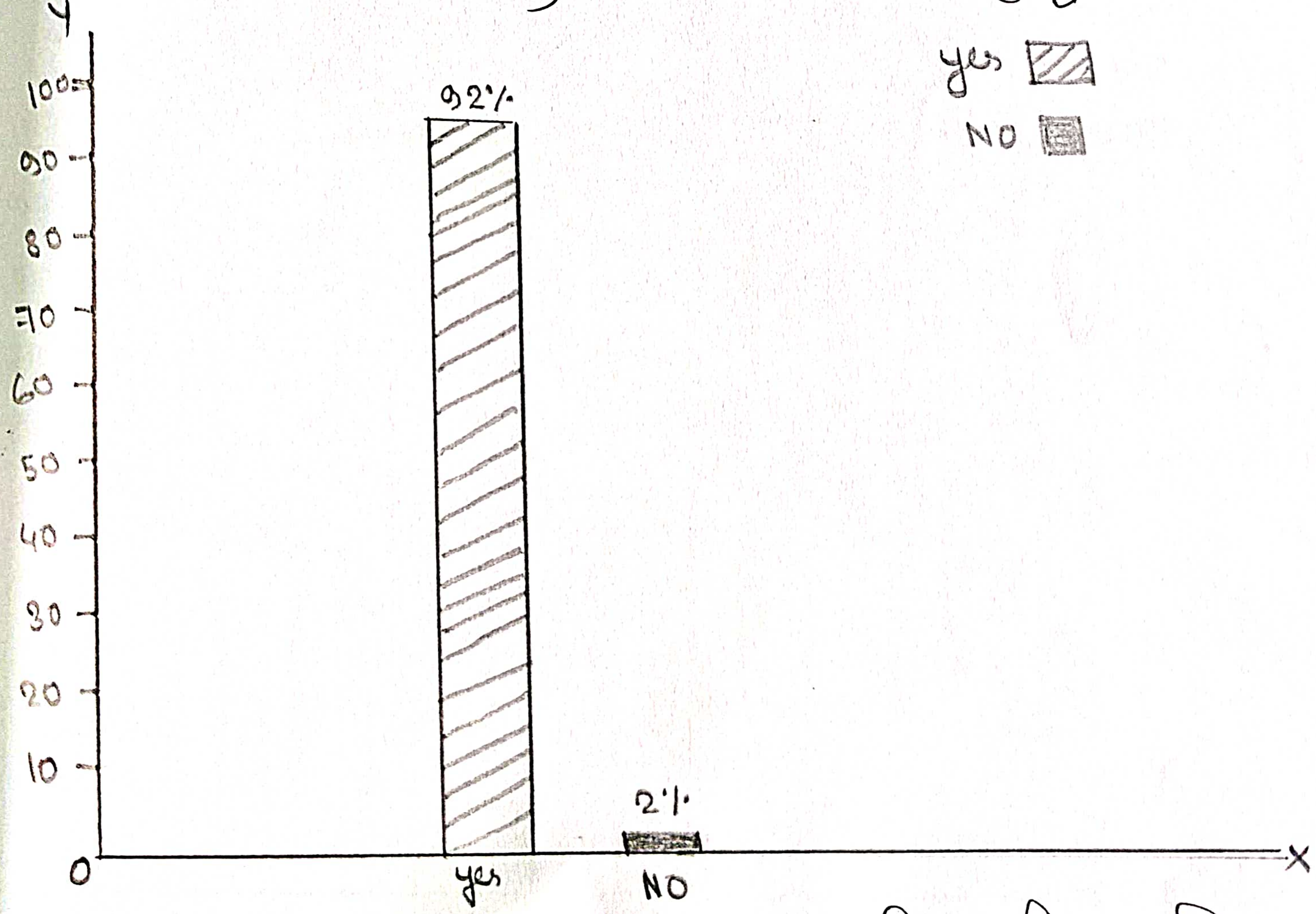

ওপৰৰ পৰিসংখ্যিক উপস্থাপনৰ পৰা দেখা যায় যে গুণোৎসৱৰ ফলত বিদ্যালয় ওপৰত

ওপৰৰ পৃষ্ঠাত পৰিসংখ্যিক উপস্থাপনৰ পৰা দেখা গল যে ওলোৱা সময়ত ঘৰে ঘৰে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উপস্থিতি ~~শিক্ষক~~ বিদ্যালয় সময়ত সম্ভৱ কৰিছেনে এই ৩ নং প্ৰশ্নত 50 শিক্ষকৰ ভিতৰত 92% সদৰ্থক মনোভাৱ প্ৰকাশ কৰে আৰু 8% নঞৰ্থক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰিছে।

তলিয়া প্ৰশ্নাৱলীত থকা 4 নং প্ৰশ্নৰ তথ্য সমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামত ভিত্তিত তলত দিয়া বিধৰে প্ৰকাশ কৰা হল :-

Table NO :- 04

No of teacher reviews	yes	P.C	NO	P.C
50	45	90%	5	10%

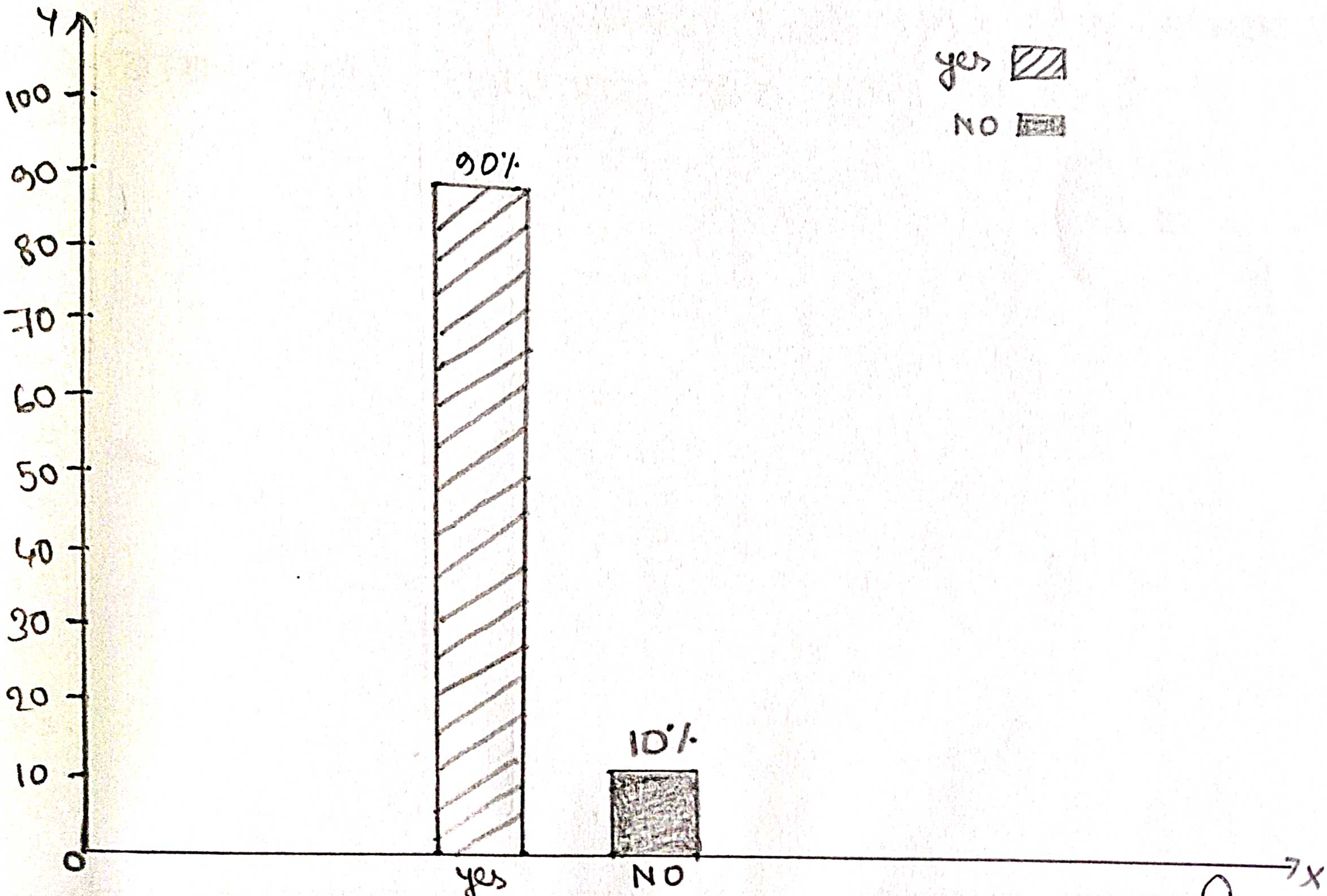

ওপৰত Table NO :- 04 ৰ আধাৰত পৰিসংখ্যিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হৈছে।

ওপৰৰ পৰিসংখ্যিক উপস্থাপনৰ পৰা দেখা গল যে ওলোং-নৰৰ মাজত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত অনুশাসন বৃদ্ধি পাইছেনে প্ৰশ্নটোত 50 জন শিক্ষকৰ ভিতৰত 90% শিক্ষক সদৰ্থক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰিছে আৰু 10% শিক্ষকে নঞৰ্থক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰিছে।

আকৌ প্ৰশ্নাৱলীৰ 5 নং প্ৰশ্নৰ তথ্য সমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতসমূহৰ ওপৰত দিয়া বৰ্ণনৰ দেখুওৱা হল :-

Table No:- 05

No of teacher review	yes	P.C	NO	P.C
50	48	96%	2	4%

ওপৰৰ Table NO :- 5 ৰ ভিত্তিত ওপৰত পৰিসংখ্যিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হল :-

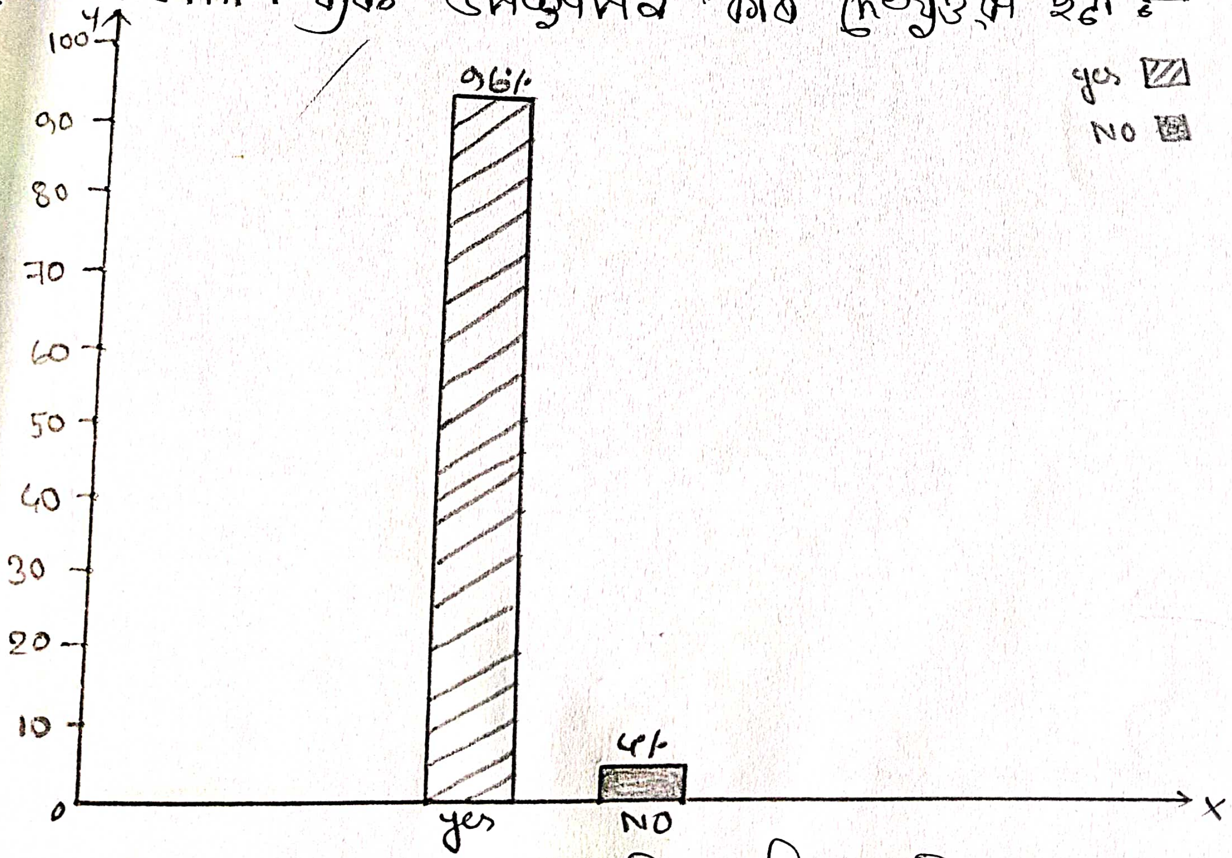

ওপৰৰ পৰিসংখ্যিক উপস্থাপনৰ পৰা

দেখা গল যে অনলাইন ক্লাছৰ যোগে শিক্ষকৰ দক্ষতা বৃদ্ধি পাইছে। প্ৰশ্নটোত 50 জন শিক্ষকৰ ভিতৰত ৯২% শিক্ষকে হয় মতদান দিছে আৰু ৮% শিক্ষকে নহয় মতদান প্ৰকাশ কৰিছে।

তলত 6 নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ
50 জন শিক্ষকৰ মতামতৰ ভিত্তিত তলত দিয়া তালিকাৰ যোগে প্ৰকাশ কৰা হ'ল :-

Table NO:- 06

No of teacher reviews	yes	P.C	NO	P.C
50	46	92%	4	8%

ওপৰৰ Table NO:- 06 ৰ ভিত্তিত পৰিসাংখ্যিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল :-

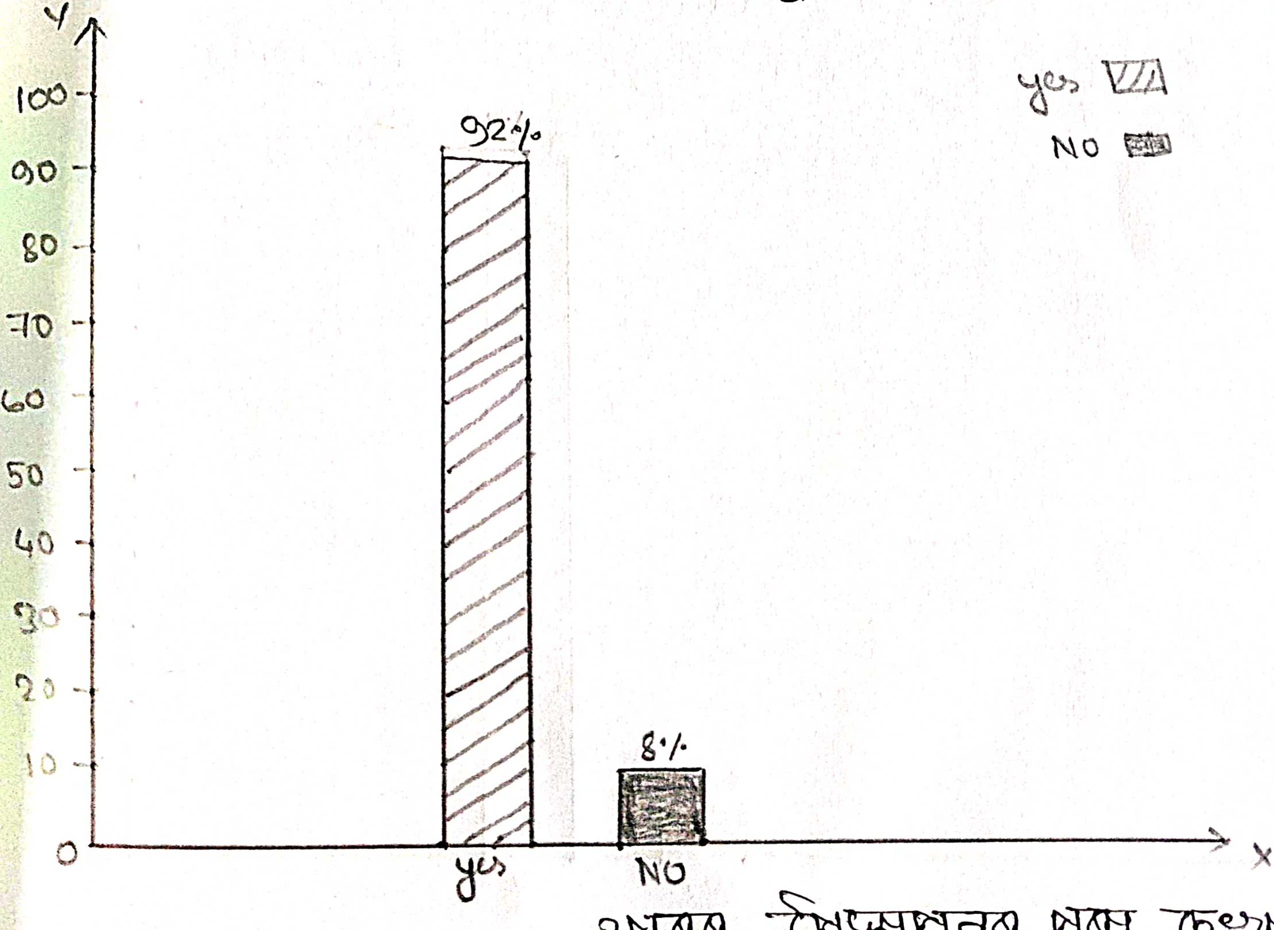

ওপৰৰ উপস্থাপনৰ পৰা দেখা গল

যে [illegible] বিদ্যালয়সমূহত পুথিভঁৰালৰ ব্যৱস্থাত উন্নতি হৈছে নে প্ৰশ্নটোত 50 জন শিক্ষকৰ ভিতৰত 92% শিক্ষকে সমৰ্থক মতামত দিছে আৰু 8% শিক্ষকে নঞৰ্থক মতামত দিছে।

আকৌ 7 নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতৰ ভিত্তিত তলত দিয়া বিৱৰণৰ দ্বাৰা প্ৰকাশ কৰা হ'ল:-

Table NO:-07

NO of teacher review	yes	P.C	NO	P.C
50	47	94%	3	6%

ওপৰৰ Table NO:-07 ৰ আধাৰত তলত পৰিসংখ্যা-ভিত্তিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল:-

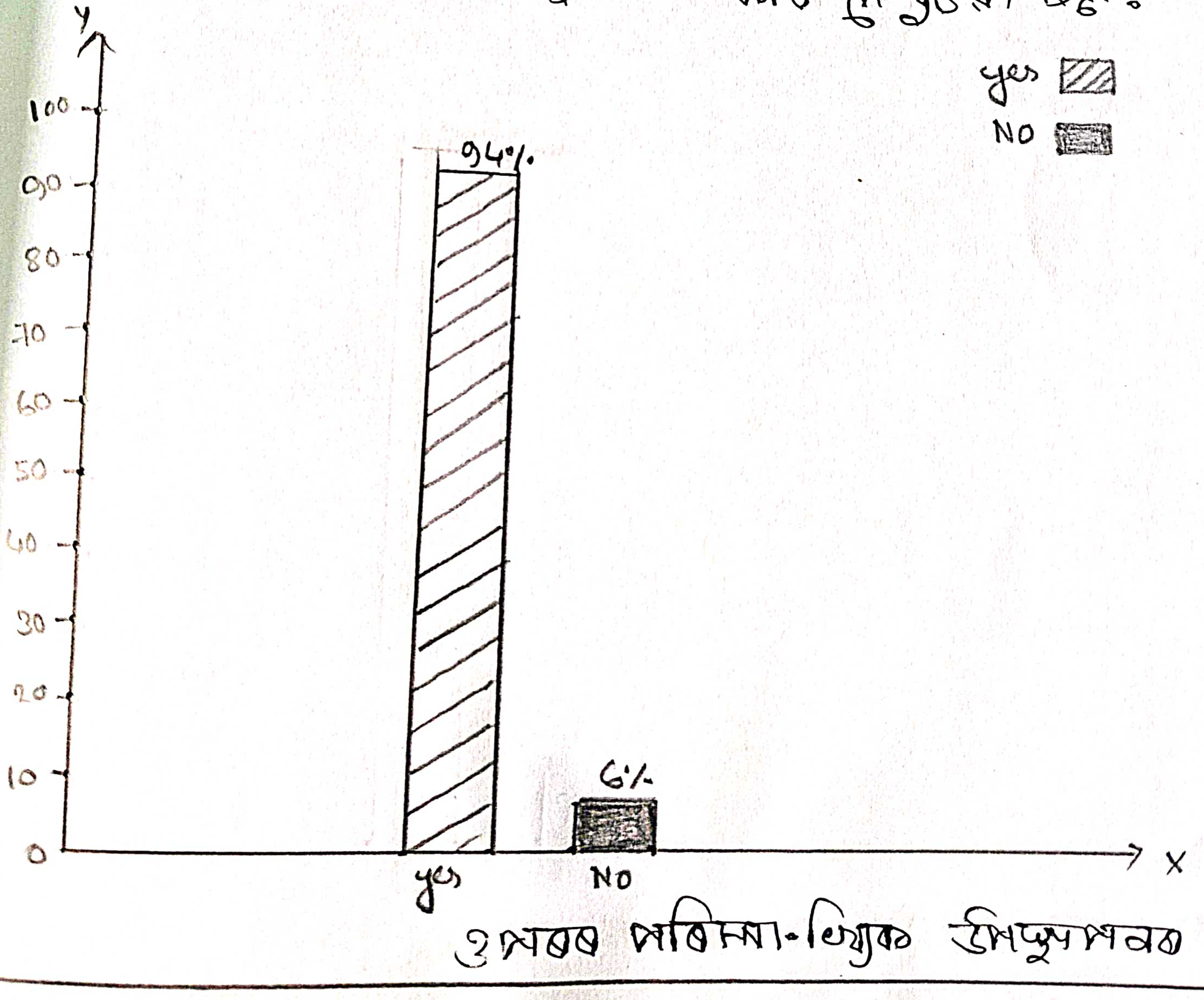

ওপৰৰ পৰিসংখ্যা-ভিত্তিক উপস্থাপনৰ দৰে

দেখা গ'ল যে ভালেমান মতে বিদ্যালয়সমূহৰ বৌদ্ধিক আৰম্ভণৰ উন্নতিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাইছেনে প্ৰশ্নটোত 50 জন শিক্ষকৰ ভিতৰত ৯৬% শিক্ষকে ইতিবাচক মতামত প্ৰকাশ কৰে আৰু 6% শিক্ষকে নেতিবাচক মতামত প্ৰকাশ কৰে।

অনুৰূপে ৪ নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতৰ আধাৰত তলত দিয়া তালিকাৰ যোগে প্ৰকাশ কৰা হ'ল :-

Table NO :- 08

NO of teacher in review	yes	P.C	NO	P.C
50	48	96%	2	4%

ওপৰৰ Table NO :- 08 ৰ আধাৰত তলত পৰিসংখ্যিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল :-

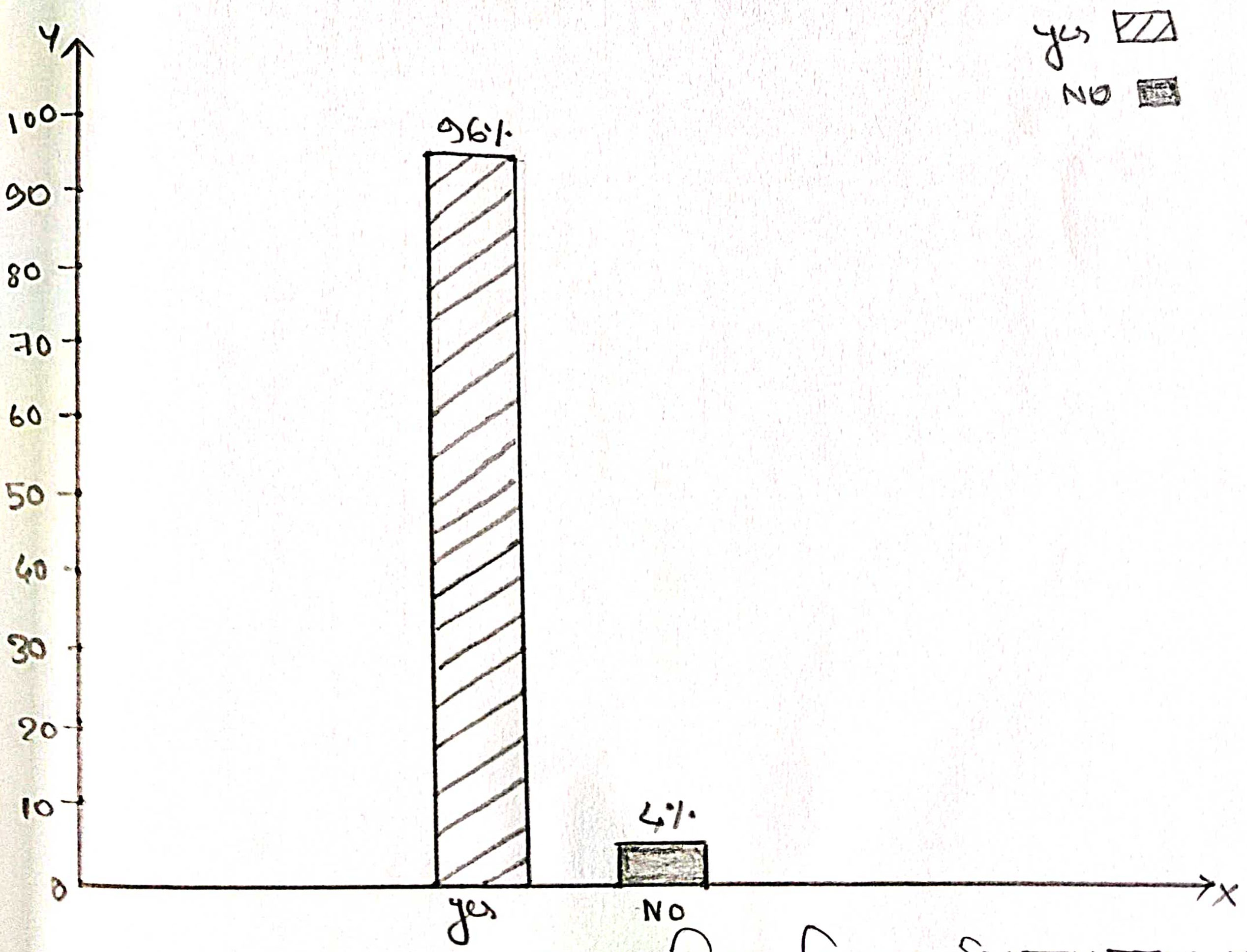

ওপৰৰ পৰিসংখ্যিক উপস্থাপনৰ পৰা

দেখা গ'ল যে ওপৰোক্ত প্ৰশ্নৰ বিদ্যালয়খনৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ ব্যক্তিগত প্ৰশ্নৰ সমাধানৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰশ্নটোত 50 শিক্ষকৰ ভিতৰত 96% শিক্ষকে সদৰ্থক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰিছে আৰু 4% শিক্ষকে নঞৰ্থক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰিছে।

উক্ত প্ৰশ্নাৱলীৰ ৯ নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতসমূহৰ ওপৰত নিম্ন বৰ্ণনা দেখুওৱা হ'ল ঃ

Table NO: 09

No of teacher's review	yes	P.C	NO	P.C
50	46	92%	4	8%

ওপৰৰ Table NO: 09 ৰ ভিত্তিত তলত পৰিসংখ্যাভিত্তিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল ঃ

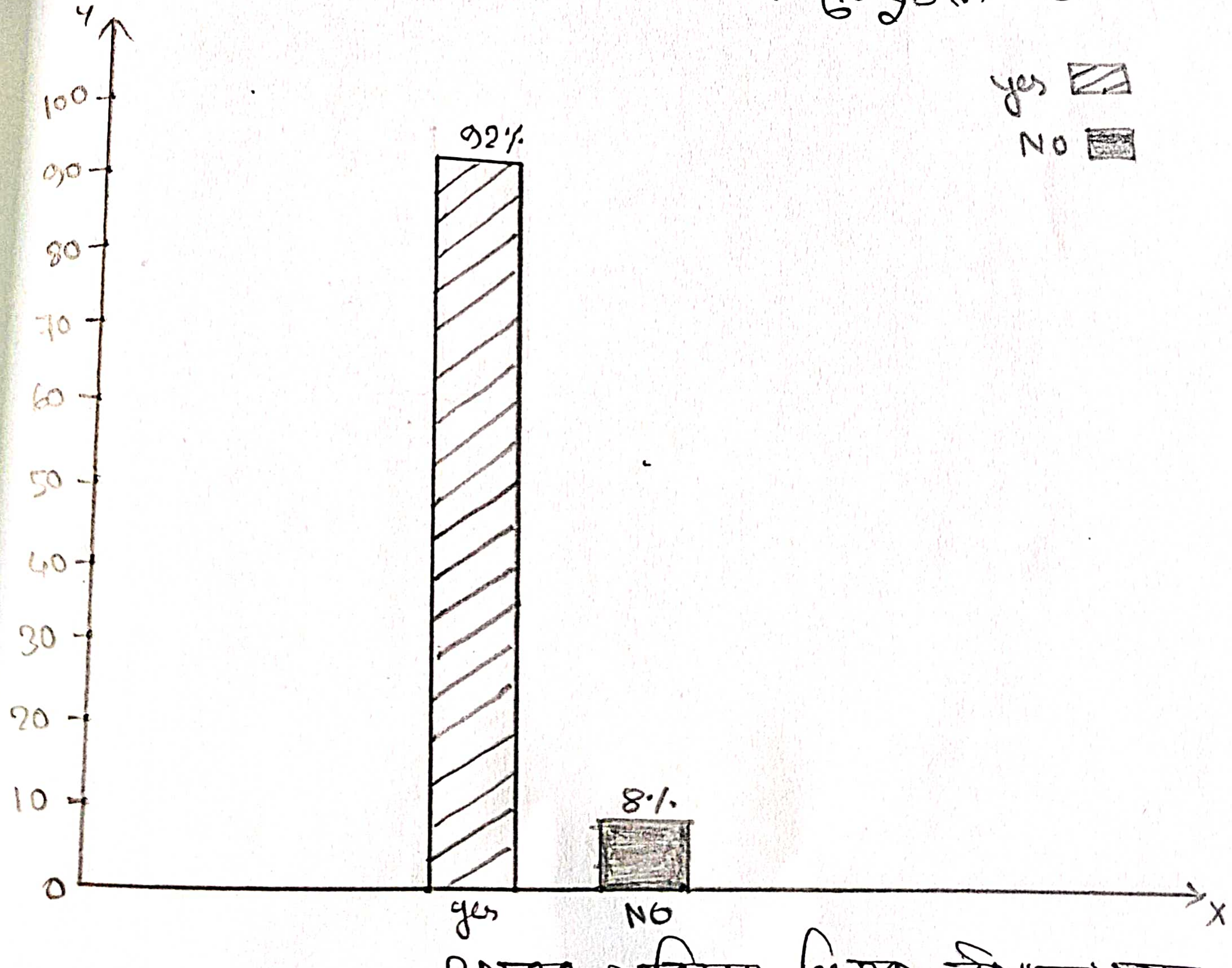

ওপৰৰ পৰিসংখ্যাভিত্তিক উপস্থাপনৰ লেখ

দেখা গল যে গুণোত্তৰে বিদ্যালয়সমূহৰ সহ-পাঠ্যক্ৰম ব্যৱস্থাপ কিমান উন্নতি আনিছে বুলি প্ৰশ্নটিত 50 শিক্ষকৰ ভিতৰত 92% শিক্ষকে ভাল বুলি কৈছে আৰু 8% শিক্ষকৰ মতে উন্নত নহয় বুলি কৈছে।

তৃতীয় প্ৰশ্নাৱলী খণ্ড 10 নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ 50 শিক্ষকৰ মতামত ভিত্তিত তলত দিয়া বিবৰণ প্ৰকাশ কৰা হ'ল:-

Table NO:-10

NO of teachers reviews	yes	P.C	NO	P.C
50	45	90%	5	10%

ওপৰৰ Table NO:-10 ৰ আধাৰত তলত পৰিসংখ্যাভিত্তিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল:-

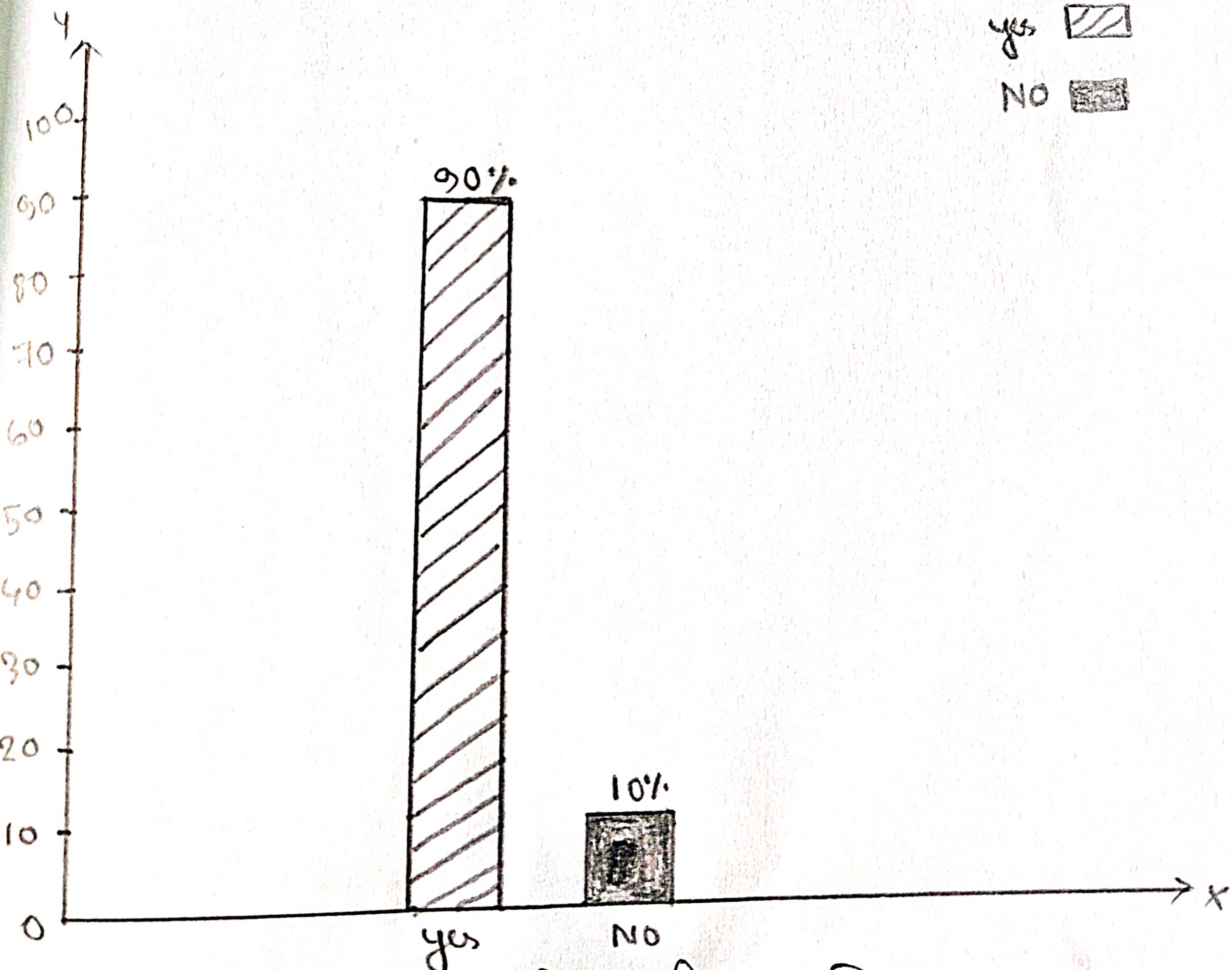

ওপৰৰ পৰিসংখ্যাভিত্তিক উপস্থাপনৰ পৰা দেখা

গতে যে আলোচনায় বিদ্যালয়খনৰ সৰ্বাঙ্গ ক্ষেত্ৰৰ ব্যৱস্থা ও উন্নতি সাধন কৰিছেনে উপস্থিত 50 শিক্ষকৰ ভিতৰত 90% শিক্ষকে সদৰ্থক মনোভাৱৰ পোষণ কৰিছে আৰু 10% শিক্ষকে নঞৰ্থক মনোভাৱৰ পোষণ কৰিছে।

আকৌ প্ৰশ্নাৱলী 11 নং প্ৰশ্নৰ তথ্য-সমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতৰ ওপৰত নিম্ন বৰ্ণনাৰ দেখুওৱা হ'ল :-

Table NO :- 11

NO of teacher's review	yes	P.C	NO	P.C
50	42	84%	8	16%

ওপৰৰ Table NO :- 11 ৰ ভিত্তিত তলত পৰিসংখ্যা-ভিত্তিক উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল :-

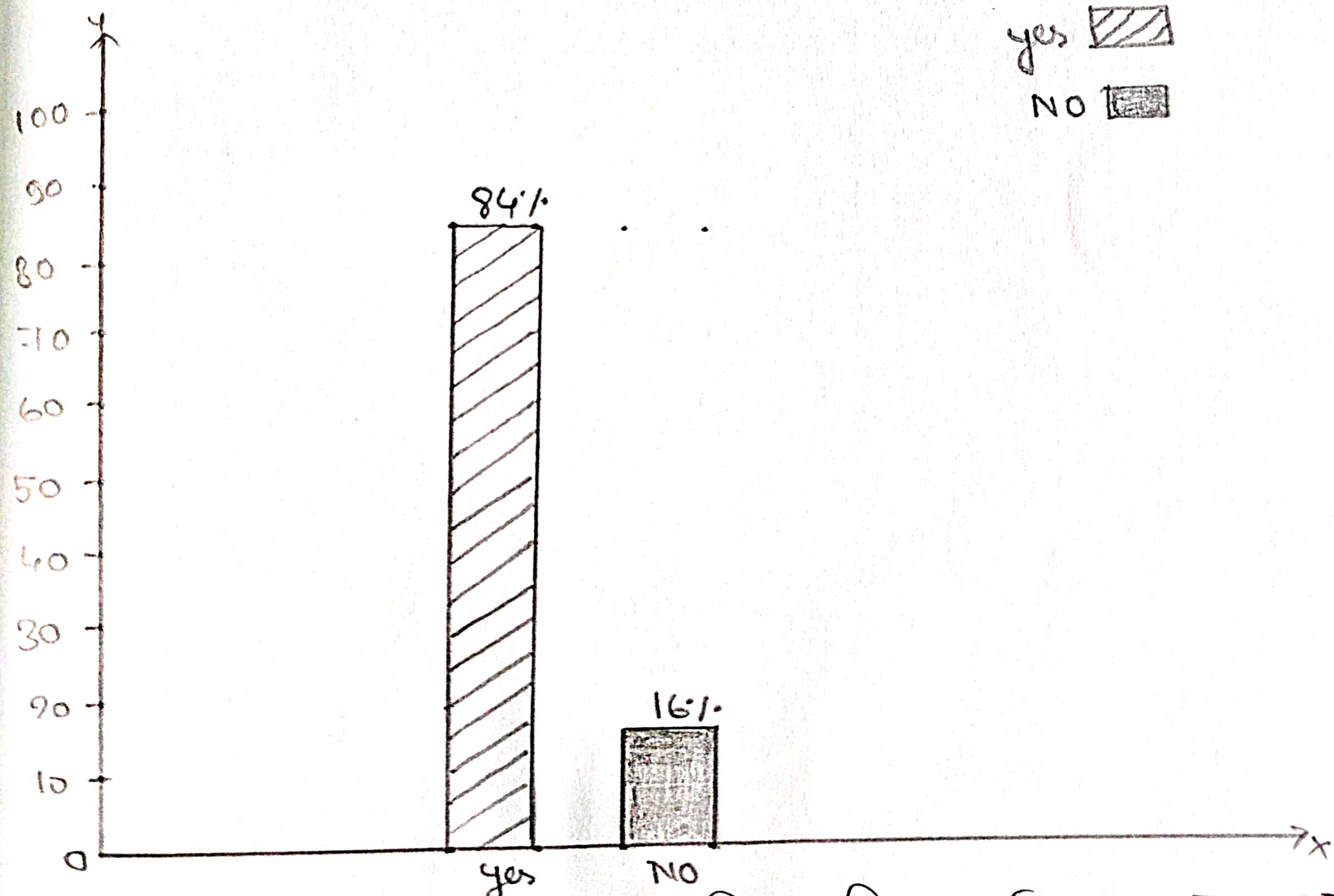

ওপৰৰ পৰিসংখ্যা-ভিত্তিক উপস্থাপনৰ লেখ

দেখা গল যে ওভাৰহেড প্ৰজেক্টৰ ব্যৱহাৰ কৰে জ্ঞান-দক্ষতাৰ পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰতি মনোযোগ বৃদ্ধি পাইছে বুলি ভাবেনে? প্ৰশ্নটিত 50 জন শিক্ষকৰ ভিতৰত 84% শিক্ষকে ইতিবাচক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰে আৰু 16% শিক্ষকে নেতিবাচক মনোভাৱৰ প্ৰকাশ কৰে।

ওপৰৰ প্ৰশ্নাৱলীৰ দ্বাদশ 12 নং প্ৰশ্নৰ তথ্যসমূহ 50 জন শিক্ষকৰ মতামতৰ ভিত্তিত তলত দিয়া ধৰণে প্ৰকাশ কৰা হ'ল:-

Table NO:- 12

No of Teacher overview	yes	P.C	NO	P.C
50	33	66	17	34

ওপৰৰ Table NO:- 12 ৰ আধাৰত তলত দণ্ডমান চিত্ৰৰ উপস্থাপন কৰি দেখুওৱা হ'ল:

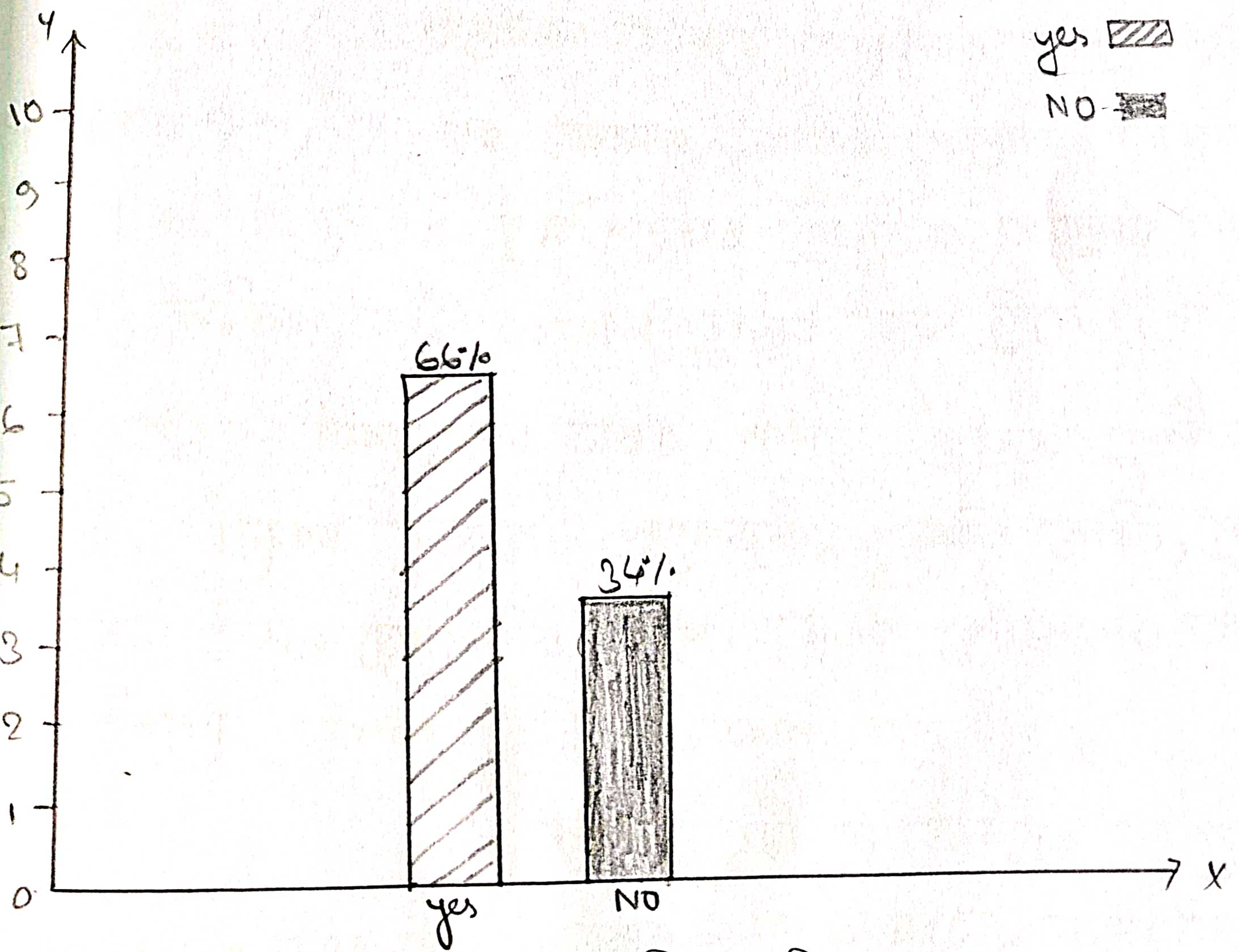

ওপৰৰ দণ্ডমান চিত্ৰৰ উপস্থাপনৰ দেখা

দেখা গেল যে তথ্যানুসারে ছাত্র-ছাত্রী সকলের সম্পর্কে মূল্যায়ন করার দায়িত্বে উল্লেখিত 50 শিক্ষকের ভিতরে 66% শিক্ষকের ইতিবাচক মনোভাব দেখা গেছে এবং 34% শিক্ষকের নেতিবাচক মনোভাব দেখা গেছে।

অতিরিক্ত ক্ষেত্রে প্রশ্নাবলীর এবং 12 টি প্রশ্নের বিশ্লেষণ ওপরে সবিস্তারে দেওয়া হয়েছে। এর ভিতরে প্রথম দশটার প্রশ্নে শিক্ষকের মতামতের ইতিবাচক সংখ্যা বেশি পেয়ে দেখা গেছে এবং শেষের দুইটার শিক্ষকের মতামত নেতিবাচক সংখ্যা বেশি পেয়ে দেখা গেছে।

প্রস্তাবিত বিষয়ে অধ্যয়নের সময়ে উপরোক্ত প্রশ্নাবলীর তথ্য সংগ্রহ করার উপরিও প্রস্তাবিত বিষয়গুলির অধ্যয়ন করা বিদ্যালয়ের কেইখনের ভৌগোলিক অবস্থান বিষয়ে উপবিবলে সমীক্ষা সূচী একখন প্রস্তুত করা হয়েছে। এই বিষয়সমূহ হল :- বিদ্যালয়ের ঘরের সংখ্যা, প্রত্যেক শ্রেণীর মধ্যে শ্রেণী, বিদ্যুতের ব্যবস্থা, প্রয়োজনীয় ~~লাইট~~ লাইট, ফেন আদি, টুল এবং ছাত্র-ছাত্রীর বেলেগ বেলেগ শৌচালয়ের আদি সেই ইত্যাদি তথ্য সন্নিবিষ্ট করা হয়েছে

উক্ত সমীক্ষা সূচীর জরিয়তে সংগ্রহ করা তথ্যসমূহ বিশ্লেষণের সময়ে অন্তর্ভুক্ত করা হয়েছে

এৰপৰ সেই তথ্যসমূহ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি যে, 5টাৰ বিদ্যালয়ৰ বৈষয়িক অৱস্থাৰ সমীক্ষা সুবিধাৰ ওপৰত আলোচনা কৰা হ'ল :-

Table NO:- 1

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	বিদ্যালয়ৰ খেলৰ পথাৰ আছে	প্ৰত্যেক শ্ৰেণীৰ পৃথক কোঠা	বিদ্যুতৰ ব্যৱস্থা	ল'ৰা-ছোৱালীৰ পৃথক শৌচাগাৰ	খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা
1	[illegible] হাইস্কুল	আছে	নাই	আছে	নাই	আছে
2	[illegible] হাইস্কুল	আছে	আছে	আছে	আছে	আছে
3	[illegible] হাইস্কুল	আছে	আছে	আছে	আছে	আছে
4	[illegible] বিদ্যালয়	আছে	আছে	আছে	আছে	আছে
5	[illegible] উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	আছে	আছে	আছে	নাই	নাই
মুঠ		আছে 5, নাই 0	আছে 4, নাই 1	আছে 5, নাই 0	আছে 3, নাই 2	আছে 4, নাই 1

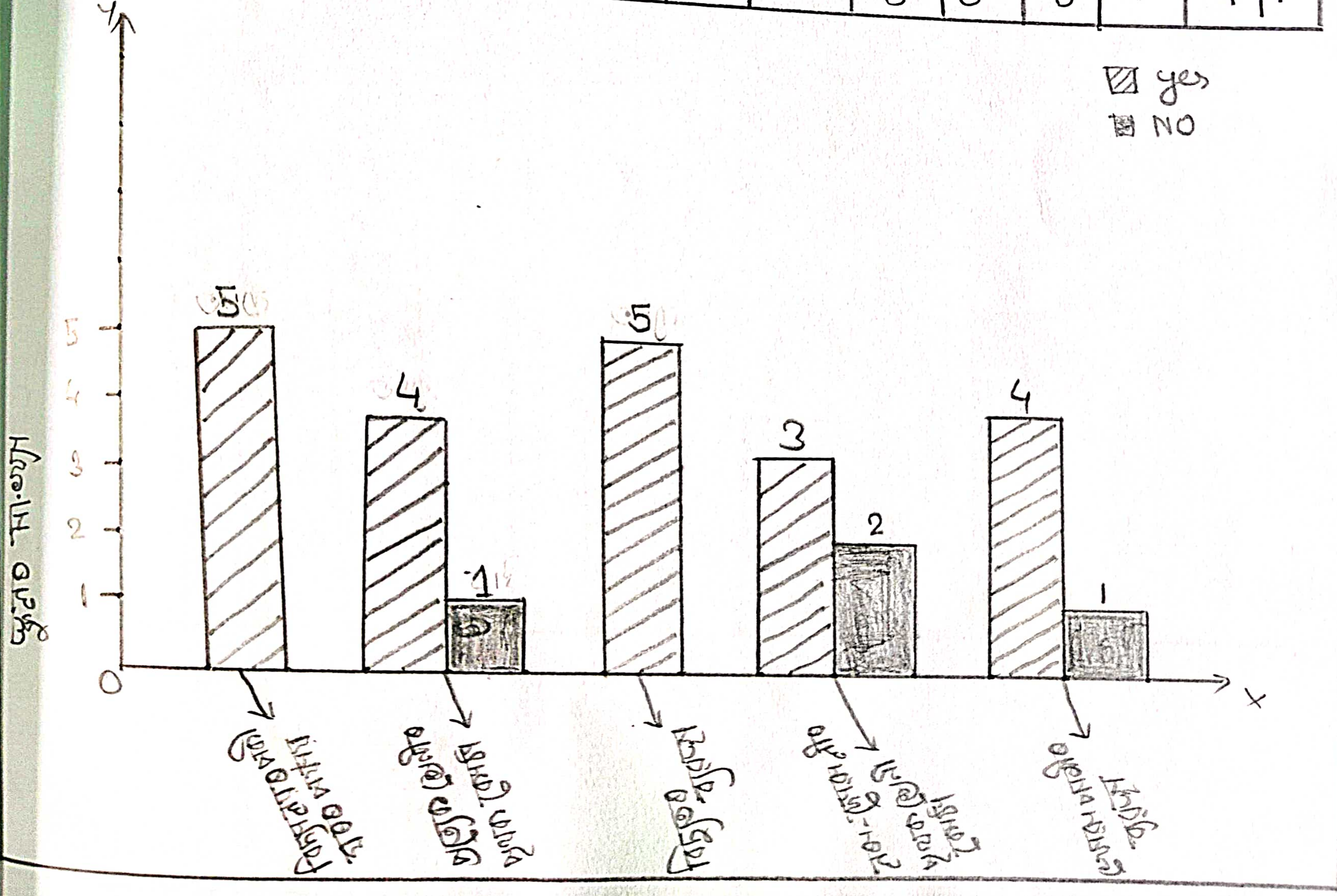

উপরের Table NO:- 01 এ অঙ্কিত পরিসংখ্যা চিত্র -এ উপস্থাপন করা হল।

ক্রমিক নং.	স্কুলের নাম	পানীয় জলের ব্যবস্থা	প্রাথমিক চিকিৎসা ব্যবস্থা	অগ্নি নির্বাপক ব্যবস্থা	খেলার মাঠ	ছেলে মেয়ে পৃথক শৌচাগার ব্যবস্থা	
1	[illegible] হাইস্কুল	আছে	আছে	আছে	আছে		
2	[illegible] হাইস্কুল	আছে	আছে	আছে	আছে	~~আছে~~ নাই	
3	[illegible] হাইস্কুল	আছে	আছে	আছে	নাই	নাই	
4	কস্তুরবা গান্ধী বালিকা বিদ্যালয়	আছে	আছে	আছে	নাই	নাই	
5	[illegible] বিদ্যাপীঠ উচ্চতর মাধ্যমিক স্কুল	আছে	আছে	নাই	আছে	নাই	

পানীয় জল আছে	নাই	প্রাথমিক চিকিৎসা আছে	নাই	অগ্নি নির্বাপক আছে	নাই	খেলার মাঠ আছে	নাই	শৌচাগার আছে	নাই
5	0	5	0	4	1	3	2	0	5

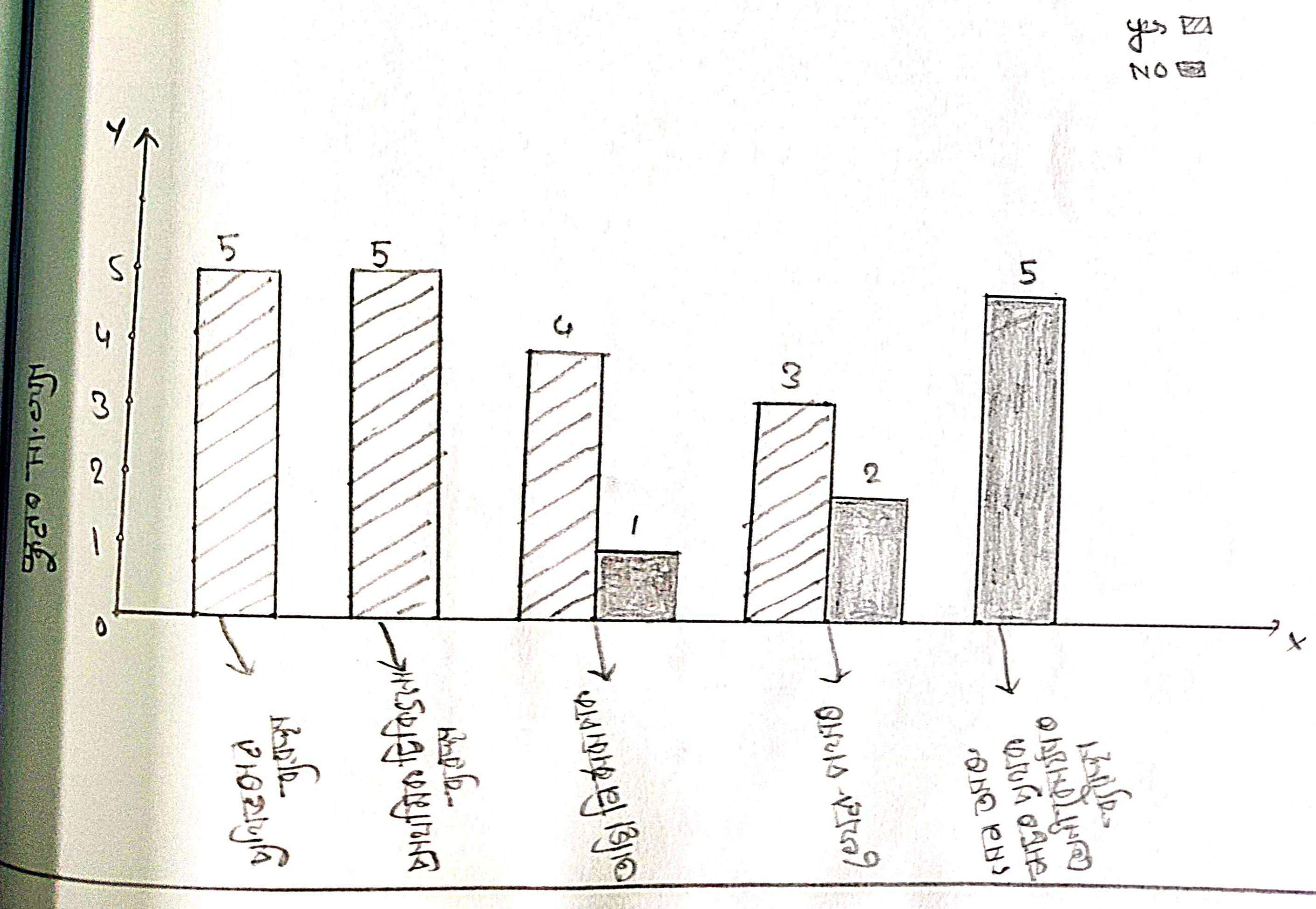

উপরোক্ত Table NO ÷ 02 র অন্তর্গত পরিসংখ্যা-ভিত্তিক উপস্থাপন করা হল।

উপরোক্ত Table NO ÷ 01 এবং Table NO ÷ 02 এ দেওয়া অনির্ধারিত বিশেষ সমীক্ষা দুটিতে কি.স আছে অন্তর্ভুক্ত করে পরিসংখ্যা-ভিত্তিক উপস্থাপনের মাধ্যমে বিশ্লেষণ করা হল।

CHAPTER NO: 5

Concluding observation and Suggestion (পৰ্যৱেক্ষণ আৰু পৰামৰ্শাৱলি)

প্ৰস্তাৱিত প্ৰকল্পটোৰ অধ্যয়নৰ কাৰ্য্যৰ যোগেদি প্ৰথমে তথ্য সমূহৰ পৰা ওদালগুৰিৰ বিভিন্ন শিক্ষা নীতি-নিয়ম চৰ্চা কৰা প্ৰথমে পায় যে শিক্ষানুষ্ঠান সমূহৰ ঘৰুৱা-সমস্যা আৰু বৈষয়িক অৱস্থা আদিৰ ওপৰত এক সম্যক অধ্যয়ন কৰা হয়। এই প্ৰকল্পটোৰ জৰিয়তে ওদালগুৰি ব্লকৰ অন্তৰ্ভুক্ত ৫খন বিদ্যালয়ৰ ওপৰত অধ্যয়ন কৰি প্ৰথমে তথ্যৰ পৰা বুজিব পৰা যায় যে, অসম চৰকাৰে লোৱা ওদালগুৰিৰ সকল পদক্ষেপ, সমগ্ৰ শিক্ষানুষ্ঠানৰ বাবে এক ইতিবাচক সঁহাৰি কঢ়িয়াই আনিছে। ওদালগুৰিৰ প্ৰথম পৰ্যায় আৰু চতুৰ্থ পৰ্যায়ৰ মাজত এক অন্তৰ সৃষ্টি হোৱাটো হয়। কিন্তু অধ্যয়নৰ প্ৰথমে তথ্যত দেখিছো যে স্কুলত ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা অনুভৱ কৰে। ইয়াৰ ফলত সহ-পাঠ্যক্ৰমৰ উপস্থিতি ওপৰ বৃদ্ধি হয়, আৰু বিদ্যালয় হয়। বৈষয়িক অৱস্থাৰ উন্নতিৰ লগতে শিক্ষক সকলৰ মাজত এক সন্তোষৰ ভাৱৰ সৃষ্টি হয়। স্কুলৰ সুবিধাসমূহৰ ওপৰত শিক্ষকসকলে গুৰুত্ব দিয়ে কাৰণ সুবিধাসমূহ হল শিক্ষানুষ্ঠানৰ মেৰুদণ্ড, যাক শিক্ষক সকলে উপলব্ধি কৰিছে। প্ৰতি বছৰে শিক্ষাৰ্থীসকলক বিভিন্ন সহ-পাঠ্যক্ৰমিক কাৰ্যসূচীত অংশগ্ৰহণৰ যোগেদি

সিহঁতৰ অন্তৰ্নিহিত গুণৰাজিৰ বিকাশত সহায় কৰিছে। চৰকাৰে প্ৰদান কৰা মধ্যাহ্ন ভোজন আৰু পৰিপাটিৰ সাজ-চিকুণ। আনহাতে স্ব-স্বাস্থ্য ৰক্ষাত সহায়ক হৈছে। বৃত্তিশীলতাৰ প্ৰেৰণা স্কুলীয়া শিক্ষাৰ্থীক বিদ্যালয়মুখী হোৱাত অন্যতম প্ৰেৰণা দিছে।

উপৰোক্ত উল্লেখিত শিক্ষাৰ্থীসকলৰ শৈক্ষিক দিশটো মূল্যায়ন কৰি বিদ্যালয়ক প্ৰেৰণাৰ সমসাময়িক সহযোগ প্ৰদান কৰা হৈছে। প্ৰেৰণাৰ ভিত্তিত শিক্ষক সকলে পৰৱৰ্তী সময়ত নিজৰ আন্তৰিক সমৃদ্ধ কৰি শিক্ষাদানৰ প্ৰগতিৰ পথত অগ্ৰসৰ হোৱাত সহায় কৰিছে আৰু বেছিভাগে সফল হৈছে।

প্ৰকল্পটোৰ অধ্যয়নৰ পৰা পোৱা তথ্য অনুসৰি বিদ্যালয়ৰ ঘৰ উন্নত পর্যায়ৰ আৰু প্ৰতিটো শ্ৰেণীৰ লগতে সুকীয়া শ্ৰেণী কোঠা লক্ষ্য কৰা হয়। প্ৰকল্পৰ অন্তৰ্গত বিদ্যালয় সমূহত বিজুলী বাতিৰ ব্যৱস্থা থকাৰ লগতে খোৱা পানীৰ সুব্যৱস্থা লক্ষণীয়। লৰা আৰু ছোৱালীৰ সুকীয়া শৌচাগাৰ থকাৰ উপৰিও সাজ-চিকুণতাৰ প্ৰতিও দৃষ্টি আছে। গতিকে ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা ক'ব পাৰি যে গুণোৎসৱ সৰবৰ যোগেদি বিদ্যালয়ত শৈক্ষিক দিশৰ লগতে শিক্ষক আৰু বৈষয়িক অৱস্থাৰ উন্নতি সাধিত হয়। গতিকে বৰ্তমান বিদ্যালয়ত ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা অনুভৱ কৰে।

কেৱল এটা বিষয়ত সৰকাৰক আনবাৰৰ লগত জড়িত আৰু বেছি চাৰিটা দিশ ভালি-জাৰি দেখা হয়।

সমাধানসমূহৰ জন্য বহুখিনি আলোচনা কৰা হল :-
ভৱিষ্যত গৱেষণা কাৰ্যৰ সহায়ক হব সম্পৰ্কে আৰু এই প্ৰস্তাৱিত প্ৰকল্পৰ জৰিয়তে বিদ্যালয় সমূহৰ উন্নতিৰ কাৰণে ক্ষেত্ৰসমূহৰ সমাধান আগবঢ়োৱা হল :-

(i) বিদ্যালয় সমূহত পুৰুষ শিক্ষক আৰু মহিলা শিক্ষকৰ অনুপাতত সমতাৰ গুৰুত্ব দিব লাগে। যেনেকৈ পুৰুষৰ তুলনাত মহিলা শিক্ষকৰ সংখ্যা অত্যন্ত কম।

(ii) শ্ৰেণী কোঠাবিলাক সুকীয়া কিন্তু কিছুমান পৃথক শ্ৰেণী নাই। ইয়ে কোনো শ্ৰেণীৰ পাঠদানত বাধা প্ৰদান হয়।

(iii) বিদ্যুতৰ ব্যৱস্থা থাকিলেও পাখা সমূহৰ আৰু বেঞ্চৰ ব্যৱস্থাৰ সংখ্যা বৃদ্ধি কৰিব লাগে।

(iv) পুথিভঁৰালত কিতাপৰ সংখ্যা বঢ়াব লাগে। অৱসৰত কিতাপ পঢ়াৰ প্ৰতি শিক্ষাৰ্থীসকলক অনুপ্ৰাণিত কৰিব লাগে।

(v) বিদ্যালয় সমূহত মজুত শিক্ষক আৰু ছাত্ৰৰ বাবে ~~[illegible]~~ কক্ষৰ ব্যৱস্থাৰ উন্নতি কৰিব লাগে,

(vi) বিদ্যালয়ৰ চাৰিওফালে দেৱালৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে,

(vii) ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সকলৰ পাঠ্যক্ৰমৰ প্ৰতি আগ্ৰহী কৰি তোলাৰ অভিনৱ পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰিব লাগে।

(viii) সহ- পাঠ্যক্ৰমিক কাৰ্যসূচীৰ ভিতৰত লঘু ব্যায়াম, খেল-ধেমালি, শিক্ষা ভ্ৰমণ আৰু নৃত্য-গীত ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

(ix) মধ্যাহ্ন ভোজন শিক্ষকে উন্নত গুণ মানৰ খাদ্যৰ যোগান ধৰিব লাগে।

(x) শ্ৰেণী শিক্ষকে নিয়মীয়া ভাৱে শ্ৰেণী মূল্যায়ন অৰ্থাৎ বিকাশশীল মূল্যায়ন আৰু সামগ্ৰিক মূল্যায়নৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগিব।

(xi) শ্ৰেণীত শিক্ষকে ORS ৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগে।

এই অধ্যায়ৰ সামৰণিত কব পাৰি যে গুণগত মান শিক্ষা সাৰ্বজনীন কৰাৰ বাবে গুৰুত্ব দিব লাগে। আৰু চৰকাৰ, শিক্ষক, অভিভাৱক তথা সমাজৰ সকলো ব্যক্তিয়ে গুণগত মান উন্নত কৰি তোলাৰ ওপৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিব লাগিব

BIBLIOGRAPHY

BIBLIOGRAPHY

ৱেবছাইটৰ নাম

Https://dee.assam.gov.in

Https://ssa.assam.gov.in

ওৱেবছাইটৰ উপকাৰী গ্ৰন্থপঞ্জি

গ্ৰন্থৰ নাম	**লিখকৰ নাম**
Methods and Techniques of Teaching	S K Kochhar
প্ৰকল্প লিখন প্ৰণালী	ড° বিজয়া দেৱী ড° বৰ্ণালী আজ

31/05/23

APPENDIX-A

বৰ্তমান প্ৰধান শিক্ষক

মোৰ প্ৰকল্পটোত সহযোগিতা কৰা
শিক্ষক - শিক্ষয়িত্ৰী সকল

APPENDIX-B

মোৰ প্ৰকল্পপত্ৰিৰ সৈতে সহযোগিতা আগবঢ়োৱা শিক্ষক সকল

সহযোগিতা কৰা ছাত্ৰ - ছাত্ৰী

কৰ্মত অৱস্থাত প্ৰধান শিক্ষক

APPENDIX-C

Questionnaire on Importance of Gunotsav in Schools.

Teacher Review

Name of teacher:-

Name of School:-

1. গুনোৎসৱৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে বুলি ভাবেনে ? হয় / নহয়

2. গুনোৎসৱৰ ফলত বিদ্যালয়ৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাইছেনে ? হয় / নহয়

3. গুনোৎসৱৰ বাবে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ উপস্থিতি নিয়মীয়া হোৱাত সহায় কৰিছেনে ? হয় / নহয়

4. গুনোৎসৱৰ ফলত ছাত্ৰ – ছাত্ৰীৰ মাজত অনুশাসন বৃদ্ধি পাইছেনে ? হয় / নহয়

5. গুনোৎসৱৰ বাবে শিক্ষকৰ মাজত সজাগতা বৃদ্ধি পাইছেনে ? হয় / নহয়

6. (গুণোৎসৱে) বিদ্যালয়খনত পুথিভঁৰালৰ ব্যৱস্থা (ও উন্নতি হৈছে) আছেনে ? হয় / নহয়

7. (গুণোৎসৱে) বিদ্যালয়খনৰ বৈষয়িক অৱস্থাৰ উন্নতিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাইছেনে ? হয় / নহয়

8. (গুণোৎসৱে) বিদ্যালয়খনৰ চাফ-চিকুনতাৰ ব্যৱস্থা (ও প্ৰভাৱ পেলাইছে) আছেনে ? হয় / নহয়

9. (গুণোৎসৱে) বিদ্যালয়খনৰ সহ – পাঠ্যক্ৰমৰ ব্যৱস্থা (ও কিমান উন্নতি আনিছে) আছেনে ? হয় / নহয়

10. (গুণোৎসৱে) বিদ্যালয়খনৰ মধ্যাহ্ন ভোজনৰ ব্যৱস্থা (ও উন্নতি সাধন কৰিছে) আছেনে ? হয় / নহয়

11. গুনোৎসৱৰ বাবে ছাত্ৰ – ছাত্ৰীৰ পঢ়াশুনাৰ প্ৰতি মনোযোগ বৃদ্ধি পাইছে বুলি ভাবেনে ? হয় / নহয়

12. গুনোৎসৱে ছাত্ৰ – ছাত্ৰীসকলক সচাঁকৈ মূল্যায়ন কৰিব পাৰিছেনে ? হয় / নহয়

Survey Schedule for General information of School

দ্যালয়ৰ নামঃ-

ান :-

াপিত বছৰঃ-

ধান শিক্ষকৰ নামঃ-

ক্ষেত্ৰ	ক্ষেত্ৰৰ বিষয়	পৰ্যবেক্ষণ
ছাত্ৰ ছাত্ৰী	মুঠ শিক্ষকৰ সংখ্যা :-	
	পূৰুষ শিক্ষকৰ সংখ্যাঃ-	
	মহিলা শিক্ষকৰ সংখ্যাঃ-	
শিক্ষকঃ-	মুঠ ছাত্ৰ ছাত্ৰী সংখ্যাঃ	
	লৰা ছাত্ৰৰ সংখ্যাঃ	
	ছোৱালী ছাত্ৰীৰ সংখ্যাঃ	
স্কুলৰ সাধাৰণ আন্তঃগাথনি	বিদ্যালয়ৰ ঘৰৰ পৰ্যায়	পকা/কেচা
	শ্ৰেণী কোঠাৰ ~~স্কুল ঘৰ~~ৰ সংখ্যাঃ	
	প্ৰত্যেক শ্ৰেণীৰ বাবে শ্ৰেণী কোঠা আছেনে?	হয়/নহয়

	শ্ৰেণী কোঠা বিলাকৰ মাজত ভাগৰ পৰ্যায়	চিমেন্টৰ বেৰ/কেঁচা বেৰ
	বিদ্যুতৰ ব্যৱস্থা	আছে/নাই
	প্ৰয়োজনীয় লাইট,ফেন আদি আছেনে?	আছে/নাই
	চকী মেজৰ সংখ্যা:	
খোৱাপানী আৰু শৌচাগাৰৰ ব্যৱস্থা আছেনে?	লৰা আৰু ছোৱালীৰ বেলেগ বেলেগ শৌচাগাৰ আছে নে ?	আছে/নাই
	চলিত পানীৰ ব্যৱস্থা আছে নে?	আছে/নাই
	খোৱাৰ উপযোগীৰ পানীৰ ব্যৱস্থাআছেনে?	আছে/নাই
পুথিভৰাল আৰু শিক্ষণ সজুলি	পুথিভৰালৰ ব্যৱস্থা আছেনে?	হয়/নহয়
	কিতাপৰ সংখ্যা	
	শিক্ষণ সজুলিৰ ব্যৱস্থাৰ	প্ৰতিদিনে/মাজে সময়ে
পৰিবেশ বিদ্যালয়ৰ নিৰাপত্তা ব্যাবস্থা	বিদ্যালয়ৰ দেওৱালেৰে আবৰা	হয় / নহয়
	কোলাহল মুক্ত পৰিবেশ	হয় / নহয়
	বিদ্যালয়ত প্ৰাথমিক চিকিৎসা দিয়াৰ ব্যাবস্থা আছেনে ?	হয় / নহয়
	বিদ্যালয়ত অগ্নিনিৰবাপক ব্যাবস্থা আছেনে ?	হয় / নহয়

	খেল পথার আঁছে নে?	হয় / নহয়
	খেলাধুলার সজুলির ব্যাবস্থা আছেনে?	হয় / নহয়
সহ- পাঠ্যক্রমিক কাযসূচি	গান আৰু নাচৰ বেলেগ বেলেগ শ্রেণী কোঠা ব্যাবস্থা আছেনে ?	হয় / নহয়
	গান আৰু নাচৰ আনুসঙ্গিক সজুলির ব্যাবস্থা আছেনে?	হয় / নহয়
অন্যান্য সুবিধা	মধ্যাহ্ন ভোজনৰ ব্যাবস্হা	আছে/নাই
	বিণামুলীয়া পাঠ্যথিক ব্যবস্হা	আছে/নাই
	ৰান্ধনিঘৰ আৰু বস্ত ৰখা ঘৰৰ ব্যৱস্হা আছে	হয়/ নহয়
	সঠিক পৰিমান চাউল দাইলৰ ব্যৱস্হা সদায় থাকে	হয়/ নহয়